gazete duvar
kitaP.

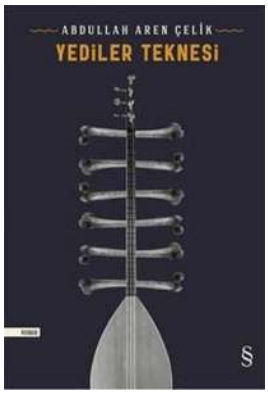
Militan İyimserlik Yordam Kitap'tan...

SAYI: 160
YIL: 4

Edebiyattan sosyolojiye: Yeni çıkan kitaplar

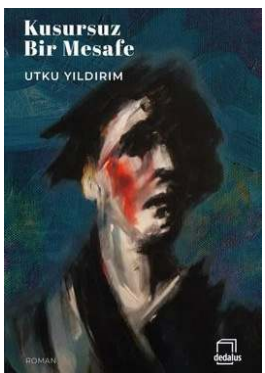
Yediler Teknesi: Geçmişin kemiklerinden bir tekne
S: 4

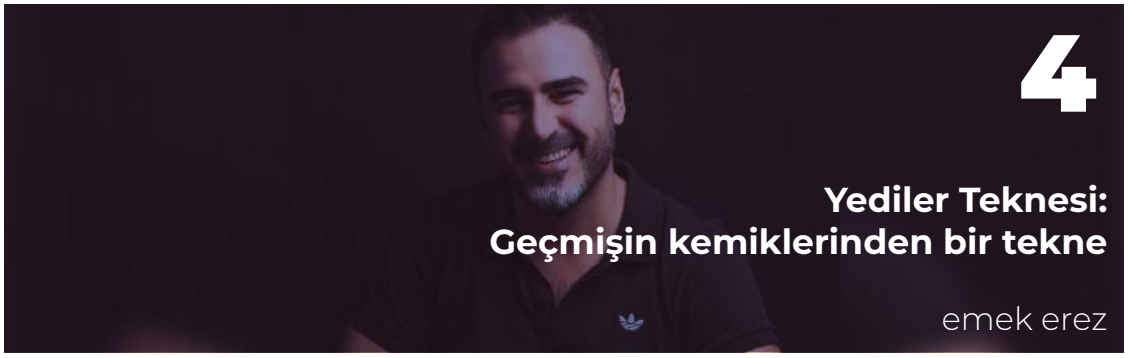
Muzip bir umutsuzun günlükleri: Günther Anders
S: 10

Utku Yıldırım'dan ilk roman
S: 32

Edebiyattan sosyolojiye: Yeni çıkan kitaplar

4

Yediler Teknesi: Geçmişin kemiklerinden bir tekne

emek erez

10

Muzip bir umutsuzun günlükleri: Günther Anders

gizem bilkay

19

Kurmaca dedektifi Ricardo Piglia

ali bulunmaz

24

Vakıf serisi: Bir imparatorluğun çöküş hikâyesi

okan çil

32

Utku Yıldırım: İnceliğe sıkı sıkı sarılan insanlar var

baran güzel

39

Eylem ve devrim arasındaki diyalektik: Olumsuzlamalar

özgür emrah gürel

Yayın Sahibi
AND Gazetecilik ve Yayıncılık, San. ve Tic. A.Ş. adına
Vedat Zencir

Genel Yayın Yönetmeni
Ali Duran Topuz

İcra Kurulu Başkanı ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Ömer Araz

Yazı İşleri Müdürü
Anıl Mert Özsoy

Grafik Tasarım
Özgür Akkaya

Katkıda Bulunanlar
Emek Erez, Gizem Bilkay, Ezgi Sivrikaya, Ali Bulunmaz, Okan Çil, Baran Güzel, Özgür Emrah Gürel

Yönetim Yeri:
Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad. Nazmi Akbacı İş Merkezi 233-234 Sarıyer/İstanbul
Santral (212) 3463601, Faks (212) 3463635
e-mail: info@gazeteduvar.com.tr

Duvar Kitap'ta yayımlanan yazı, haber ve fotoğrafların her türlü telif hakkı AND Gazetecilik ve Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzin alınmadan, kaynak gösterilmeden ve link verilmeden iktibas edilemez.

gazete duvar
kitaP.

Sayı: 160
Mayıs 2021

Merhaba,

Bu hafta son dönemlerin dikkat çeken kitaplarını odağımıza aldık.

Romanlarıyla kendine has bir okur kitlesi edinen, çağımızın güçlü kalemlerinden Abdullah Aren Çelik'in kaleme aldığı 'Yediler Teknesi' Everest Yayınları tarafından yayımlandı. Roman okura, kişisel veya toplumsal geçmişte yaşanmış olumsuz bir olayla yüzleşilebilir mi sorusunu sorduruyor Emek Erez yazdı.

Günther Anders'in 'Günlükler-Umutsuzsam Bana Ne! Değilmişim Gibi Devam!' kitabı, geçtiğimiz ay ilk kez Türkçeye çevrilerek İthaki Yayınları tarafından yayımlandı. Anders'in düşüncelerinin yeniden incelenmesi ve güncel bir bakış açısı ile okunması, bugünün dünyasında felsefe, sosyoloji ve güncel politika çalışmalarına birçok açıdan katkıda bulunabilir. Gizem Bilkay inceledi.

Utku Yıldırım'ın ilk romanı 'Kusursuz Bir Mesafe', Dedalus Yayınları tarafından yayımlandı. Baran Güzel, "Benim derdim insanı anlamaktı" diyen Yıldırım'la 'Kusursuz Bir Mesafe'yi konuştu.

Herbert Marcuse'nin 'Olumsuzlamalar' çalışması Ayrıntı Yayınları tarafından yayımlandı. Marcuse, kitapta eylem ve devrim arasındaki diyalektik ilişkinin ilk sonuçlarını sunuyor. Özgür Emrah Gürel, kapsamlı bir inceleme kaleme aldı.

Ricardo Piglia'nın kitabı 'Kurmaca ve Eleştiri', DeliDolu Yayınları tarafından yayımlandı. Piglia, kitapta, hem okuduğu metinlerin hem de kendi kitaplarının eleştirmeni olarak çıkıyor karşımıza. Ali Bulunmaz inceledi.

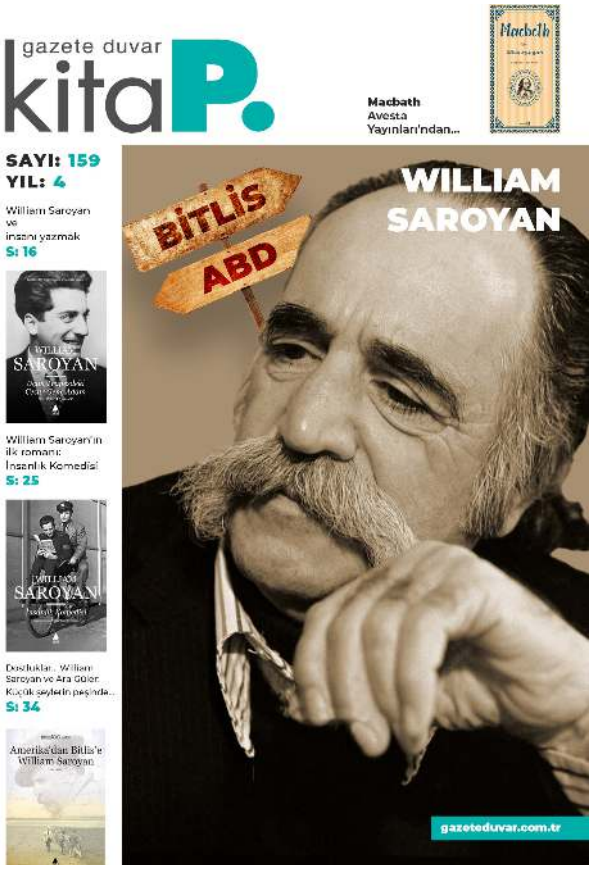
Asimov birbirinden değerli kitaplar yazmış olsa da, aralarından bazıları okurlarınca ayrı bir yere kondu. Bunların başında Robot serisi, Galaktik İmparatorluk serisi ve Vakıf serisi gelmektedir. Okan Çil inceledi.

Marifet iltifata tabidir.

İyi okumalar...

Anıl Mert Özsoy

Önceki sayıda;
WILLIAM SAROYAN...
Önemli olan tek şey yazmasıydı
ve yazdı:
William Saroyan

Yediler Teknesi: Geçmişin kemiklerinden bir tekne

Abdullah Aren Çelik'in romanı 'Yediler Teknesi' Everest Yayınları tarafından yayımlandı. Kitap okura, kişisel veya toplumsal geçmişte yaşanmış olumsuz bir olayla yüzleşilebilir mi sorusunu sorduruyor.

emek erez

> Abdullah Aren Çelik son kitabın, ‘Yediler Teknesi’nde başlangıçta bir kayıp yakınının hikâyesini okuyormuş hissine kapılıyorsunuz ancak metin ilerledikçe bir failin hikâyesini okuduğunuzun farkına varıyorsunuz.

İnsan ölür, toprağa karışır. Zamanla ondan geriye kalan tek şey kemikler olur. Kalanlar için anlamı büyüktür bu insan kalıntısının... Dünyada yaşadığın yere ait hissedebilmek için yakınlarının orada kök saldığını bilmen gerekir çünkü bu senin de o topraklara ait olduğunun göstergesidir. Yaşayan birinin kemiklerinden bile mahrum bırakılmak kalan için zordur; hiç bitmeyen bir yas, hiç geçmeyecek bir yokluk duygusuyla baş başa kalmak gibi bir anlam ifade eder. Coğrafyamızda Cumartesi İnsanları’nın yaşadığı da bu yokluktur, hiç caymadan tanıdıklarından kalanın peşinden gitmelerinin sebebi de budur. Önemlidir; çünkü hem ölenin hem de kalanın ruhunu huzura erdirecektir mezar ve bu, insan için yaşama devam edebilmenin bir yoludur.

Abdullah Aren Çelik’in son kitabı, ‘Yediler Teknesi’nde kemiklerle başlayan hikâye yukarıda bahsettiklerimi düşündürdü. Kitapta, başlangıçta bir kayıp yakınının hikâyesini okuyormuş hissine kapılıyorsunuz ancak metin ilerledikçe bir failin hikâyesini okuduğunuzun farkına varıyorsunuz. Bu anlamda metin bir kişisel yüzleşme ve vicdani hesaplaşma metni olarak değerlendirilebilir.

Çelik’in marangoz olan karakteri Eyüp’ün hikâyesinin alt metni yakın tarihten izler taşıyor. Metnin katmanları açıldıkça tanık olduğumuz onca yaşanmışlığa dair bellek harekete geçiyor. Sessiz kalışlar, sususlar, göz çevirmeler, kaçamadığınız geçmişin yükü orada duruyor. Yer yer gerçek üstü bir atmosferin içine girseniz de anlatılanın gerçekle teması kaybolmuyor. Hikâyenin diğer karakterlerini parantez açarak anlatıya dâhil ediyor yazar, her hikâye başka bir zamanı çağırıyor. Karakterlerin özellikleri toplumun bir şekilde öte tarafına düşürülmüş-

Yediler Teknesi,
Abdullah Aren Çelik, 200 syf.,
Alfa Yayıncılık, 2021.

> ‘Yediler Teknesi’ bir kişisel yüzleşme ve vicdani hesaplaşma metni olarak değerlendirilebilir.

lerinden seçilmiş; kamburlar, görme yetisini kaybetmişler, farklı etnik gruplar, hafıza kaybı yaşayanlar... Hepsinin anlatıdaki yeri bir boşluğu tamamlıyor, bu nedenle sesler çoğalıyor ve anlatının bütününe yerleşiyor.

GEÇMİŞTEN KAÇMAK MÜMKÜN MÜ?

İnsan yaşadıklarından ve yaşattıklarından kaçabilir mi? Sanırım Eyüp’ün hikâyesi için bu soruyu sorabiliriz. Eyüp’ün kaçamadığını, kafasına devamlı kemik yağdıran kâbuslarından görüyoruz ve bu vicdani sorumluluk taşıyan birinin, sebep olduklarının yükünü ömür boyu taşımaya mahkûm olduğunu düşündürüyor. Geçmişten kaçılmıyor ve kişi ne kadar çabalarsa çabalasın bir gün bir yerde, bir kâbusta, hayatın en olmadık anında, eskide kaldığını düşündüğünü karşısında buluveriyor. İşin kötüsü, yaşanan yaşanmış oluyor artık ve dönüş yolunu bulmak zor. Özellikle konu ölüm olduğunda bağış dileme imkânın bile yok.

Metin boyunca takip ettiğimiz hikâyede de bunu görüyoruz, insanın yaşattıklarının bedelinin bir karşılığı olup olamayacağını sorguluyoruz. Eyüp’ün kâbuslarından bir bölüm eklersek sanırım bu daha anlaşılır olacaktır: “Kemik sağanağına görkemli bahçesinde yakalanan Eyüp, evinin kapısına doğru her adım attığında uzun kemik parçası toprağa hançer olup saplanıyor, yürümesini engelliyordu. Yalnızca birkaç dakika içerisinde çevresi yere saplanmış kemik yığınıyla doldu…”

Eyüp’ün öyküsünde geçmiş böylece kaçamadığı bir şeye dönüşüyor. Yaptığı kötülüklerin sembolü, rüyasında kemik olup başına yağıyor; Eyüp yaptıklarının cezasını kâbus dolu gecelerle ödüyor. Karakter “kötülük” yapmış olsa da

> Abdullah Aren Çelik'in marangoz olan karakteri Eyüp'ün hikâyesinin alt metni yakın tarihten izler taşıyor.

en azından hâlâ vicdan sahibi, hatalarının ağırlığını duymayanların da çok olduğu bir dünyada bu kıymetli hâle geliyor çünkü kötülük görev haline geldiğinde, resmi hizmete mahsus olduğunda veya sıradanın çoğunluk refleksiyle harekete geçtiği durumlarda görünmez olabiliyor. Kişi, kendi sorumluluğunu almadığında veya yaptığını kutsal bir görev gibi kabullendiğinde, Eyüp'ün çektiği vicdan azabını bile göremiyoruz. Oysa Scheler'in söylediği gibi, "Yaptığından pişman olan aynı zamanda yaptığını itiraf eder ve onu aşar -hatta son anında dudaklarını kapayan o utancı bile."(1) Bu nedenle bir bağışlanma imkânı olmasa bile pişmanlık duymak, yaptıklarının vicdani sorumluluğunu almak önemli.

UNUTMAMAK

Her insan kendi yaşadığı kadar zamana sahip oluyor, insanın yapıp etmeleri o zamanın nasıl geçtiğini ve onunla kurduğu ilişkiyi belirliyor. Eyüp'ün hikâyesinde olduğu gibi vicdanınızın yükü boyunuzu aşıyorsa zaman katlanılmaz bir şeye dönüşebiliyor. Çünkü devamlı sorguladığınız bir hayat, huzuru elinizden alıyor, unuttuğunuz da hatırladığınız da cevap alamadığınız sorulara dönüşüyor. Metnin şu cümlelerini bu açıdan yorumlayabiliriz: "Unutmak insanı kapkaranlık bir sessizliğe mahkum ediyor. Derin ve sessiz bir hüzün bu, geçmeyecek bir ağrı, susmayacak bir çığlık, bitmeyecek bir karanlık bu. Baktığım her yerde derin bir sis bulutuyla karşılaşıyor gözlerim. Zaman ve mekân anlamını yitirmiş. Hiç hatıram yok, hatırası olmayan bir insanın aklı olur mu? Hatırası olmayanın inancı olur mu?"

İyileşmek için insanın unutmaya ihtiyacı olduğu söylense de unutmamak, özellikle yüzleşme gerektiren durumlarda sadece kişisel belleğimiz

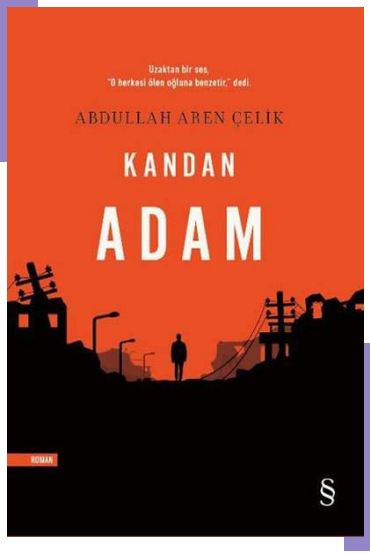
> Metnin katmanları açıldıkça tanık olduğumuz onca yaşanmışlığa dair bellek harekete geçiyor.

için değil toplumsal belleğimiz için de önemli bir yerde durur. Eyüp'ün hikâyesiyle de kesiştirebileceğimiz, metnin günlük bölümünden yaptığım bu alıntıda bunun üzerine düşünebiliyoruz. Eyüp yıllarca yaşattıkları hiç olmamış gibi devam etse de günün birinde çok sevdiği oğlu tarafından gelen yüzleşme talebiyle aslında hiç unutmadığını da fark ediyor. (Metinde oğuldan gelen içeriğini en sonda öğrendiğimiz bir mektup var, bu aynı zamanda metnin sonuna kadar merak unsurunun sürmesi için anlatıda işlevsel kılınmış.) Çünkü geçmiş, insanın her üşüdüğünde sırtına geçirdiği bir hırka gibi orada bir yerde durur, onu sırtınıza geçirmek için beklediğiniz üşüme hissi gibi aniden karşınıza çıkıverir, bir ses, bir koku, bir an onu şimdinize getiriverir. Bu önemlidir çünkü "Unutmak insanı kapkaranlık bir sessizliğe mahkum" eder. O sessizliğin içinde kaybolan ise insanın şimdisinde ne olduğunu hatırlatırken, geçmişinde yaşamını etkilediği insanların varlığını da belirleyen bir şeye dönüşür. Bu nedenle önemlidir unutmamak; bir gün kendine dönüp baktığında aynada gördüğün yüzün aslında kim olduğuyla karşılaşmanı sağlar. 'Yediler Teknesi'nin Eyüp'ü de bir gün dönüp baktığında, aslında kim olduğunu fark ettiğinde başlıyor asıl yaşamına. Bundan sonra ne yapacağı, şimdisinde ne olacağını da belirleyen bir yerde duruyor ama yüzleşmek, günahlarından arınmak o kadar kolay olmuyor. Daha önce de vurguladığımız gibi konu ölümle ilgili bir vicdan yükü ise onun yüzleşmesi dünyada pek mümkün olmuyor. Kendi okuma deneyimimde Eyüp'ün hikâyesinin beni en çok yakalayan yerinin bu olduğunu söyleyebilirim.

TEK TEK KEMİKLERLE

Metnin anlatısında bir baba oğul çekişmesine de tanık oluyoruz. Anlaşılan Eyüp babasından pek

Sessiz kalışlar, sususlar, göz çevirmeler, kaçamadığınız geçmişin yükü orada duruyor.

Kandan Adam,
Abdullah Aren Çelik, 272 syf.,
Everest Yayınları, 2018.

sevgi görmemiş, duygusal açlığının da etkisiyle kötülük yapmak onda haz verici bir şeye de dönüşmüş. Aynı çekişme Eyüp ve oğlu arasında da var ki Eyüp'ün yaptıklarının hata olduğunu kabul edip, yüzleşme ve geçmişin hatalarından bağışlanma çabasına girmesinde bunun büyük rolü var. Bu nedenle kuşaklar arası bir erkeklik çatışmasından da söz etmek gerekiyor. Eyüp'ün yüzleşmesinin gerçekleşmesi için katlettiği insanların ruhunu huzura kavuşturması, onlar için bir cenaze tertip etmesi gerekiyor. Bu oğlunun isteği ve bunun denizde olması şartı var. Yaşlı marangoz bu nedenle yok ettiği insanların kemiklerinin peşine düşüyor, amacı bir tekne inşa ederek oğlunun isteğini yerine getirmek. Metin boyunca kemiklerden bir gemi yapmaya çalışıyor. Onları özenle, her defasında duayla bir bir yerleştiriyor tekneye ancak cenaze namazını kıldırabilmesi için yedi kişiye ihtiyacı var. Hikâyenin diğer karakterleri de böylece ekleniyor anlatıya. Başta da bahsettiğimiz gibi bu karakterlerin öyküleri de farklı kapılar açıyor okura; hepsinin hikâyesini birleştiren şey, bir şekilde acılı bir yaşama sahip olmaları. Çelik'in kitabında bu nedenle farklı konular içeren olay ve hikâyelerin parçalı bir anlatıyla örüldüğü söylenebilir ve bu hikâyeler bir şekilde Eyüp'ün anlatısıyla kesiştiriliyor. Ayrıca, anlatıya eklenen günlük, mektup gibi metinler farklı türleri bir arada görmemizi sağlıyor.

Abdullah Aren Çelik'in 'Yediler Teknesi', zaman, bellek, tanıklık, yüzleşme gibi konuları bir arada düşünebileceğimiz bir metin. Bir karakter üzerinden kurgulanmış anlatı, kişisel veya toplumsal geçmişte yaşanmış olumsuz bir olayla yüzleşilebilir mi sorusunu sorduruyor okura. Eyüp'ün hikâyesi bir şey söylüyorsa o da şu: Bir gün pişmanlık duyulabilecek olanı yaparken düşünmek gerekiyor. Çünkü her zaman seni bağışlayacak olanları karşında bulamayabilirsin ve çok geç olabilir.

Muzip bir umutsuzun günlükleri: Günther Anders

Günther Anders'in düşüncelerinin yeniden incelenmesi ve güncel bir bakış açısı ile okunması, bugünün dünyasında felsefe, sosyoloji ve güncel politika çalışmalarına birçok açıdan katkıda bulunabilir.

gizem bilkay

Neredeyse 70 yıla uzanan kariyeri boyunca çok sayıda makale, öykü ve şiir yayımlayan Günther Anders, Jean-Pierre Dupuy'a göre yirminci yüzyılın en ihmal edilen Alman yazar ve filozofudur.

Umutsuzsam Bana Ne! Değilmişim Gibi Devam!,
Günther Anders, Çevirmen: Herdem Belen ve Hüseyin Ertürk , 496 syf. İthaki Yayınları, 2021.

Günther Anders'in 'Günlükler – Umutsuzsam Bana Ne! Değilmişim Gibi Devam!' kitabı, geçtiğimiz ay ilk kez Türkçeye çevrilerek İthaki Yayınları tarafından yayımlandı. Kitabın çevirisi Herdem Belen ve Hüseyin Ertürk tarafından yapıldı.

Neredeyse 70 yıla uzanan kariyeri boyunca çok sayıda makale, öykü ve şiir yayımlayan Günther Anders, Jean-Pierre Dupuy'a göre yirminci yüzyılın en ihmal edilen Alman yazar ve filozofudur. Atom çağında varlık, ahlak ve anlam sorgulamalarına girişmiş ilk düşünürlerden biri olan Anders, aynı zamanda Hannah Arendt'in ilk eşi ve Walter Benjamin'in kuzeni olarak da biliniyor.

Anders, kitaplarında genellikle İkinci Dünya Savaşı, Yahudi Soykırımı, Hiroşima, Vietnam Savaşı, gelişen teknolojinin yıkıcı potansiyeli ve hem hocası hem de etkilendiği düşünür olan Heidegger üzerine yazmıştır. Bununla birlikte, yapıtlarının birçoğu henüz ne İngilizce ne de Türkçe'ye çevrilmiştir ve gördüğü ilgi halen kendi zamanının diğer düşünürlerine kıyasla sönük kalmaktadır.

KAYBEDİLEN ÇOCUKLUK

Yazarın günlüklerle olan ilişkisi çocukluktan başlamış, 1902 yılında üç çocuklu bir ailenin ortanca çocuğu olarak dünyaya gelen Anders'in psikolog anne-babası üç kardeşin de bütün çocukluğunu günlükler ve fotoğraflarla kayıt altına almıştır. İlerleyen yıllarda ebeveynlerinin yazdığı 'Erken Çocukluk Psikolojisi' kitabının temellerini oluşturan bu günlüklerle beraber, günlük tutmanın hem bir aile geleneği hem de yazarın ilerleyen yıllardaki yazma pratiklerini ve psikolojisini şekillendiren etmenlerden biri olduğunu söyleyebiliriz.

> Anders, kitaplarında genellikle İkinci Dünya Savaşı, Yahudi Soykırımı, Hiroşima, Vietnam Savaşı, gelişen teknolojinin yıkıcı potansiyeli ve hem hocası hem de etkilendiği düşünür olan Heidegger üzerine yazmıştır.

Bahsi geçen günlüklerde annesi, onu son derece zeki ve duyarlı bir çocuk olarak tanımlamış ve şu ifadeleri kullanmıştır: *"Günther, farklı olma konusunda açık bir arzuyla çalışıyor. […] Kitlelere karışmaktan, kalabalıkta kaybolmaktan düpedüz korkuyor.."* Nitekim, 1930'ların başında Berlin'de bir gazetede yazmaya başlarken seçtiği ve sonrasında bütün yazılarını yazdığı soyadı olan 'Anders' Almanca'da 'farklı' anlamına gelmektedir.

Kimilerince ailesinin kendisini bir denek gibi kullanmasına tepki olarak soyadını değiştirdiği söylense de yazar bu iddiaları hiçbir zaman kabul etmemiştir. Hatta kitabın ilk çıkışından otuz sekiz yıl sonra, 7. baskıya önsöz yazarken ailesine teşekkür mahiyetinde ibareler düşüp Anders-Stern olarak imzalamıştır. Özenle kaydedilen çocukluk anılarını okumanın 'kişisel bir baş dönmesi (vertigo) deneyimi gibi' olduğunu ifadesini de kullanmıştır.

ENTELEKTÜEL ETKİLEŞİMLERİ

Doktorasını Freiburg Üniversitesi'nde Edmund Husserl'in yanında tamamlayan Anders, Martin Heidegger'den de dersler almıştır. Hannah Arendt ile tanışmaları Heidegger'in derslerinden birinde olmuştur. Bertolt Brecht ile de dostluk kurmuştur, hatta Nazi Almanyası nedeniyle o dönemde yayınlanamayan Molusya Katakombu romanını ona emanet etmiştir. 1933 Mart ayında savaş sebebiyle Almanya'yı terk ederek Paris'e kaçan yazar, 1936 yılında ise kendisini bir türlü oraya ait hissedemediği Paris defterini kapatıp ABD'ye gitmiştir.

> Yazarın günlüklerle olan ilişkisi çocukluktan başlamış, 1902 yılında üç çocuklu bir ailenin ortanca çocuğu olarak dünyaya gelen Anders'in psikolog anne-babası üç kardeşin de bütün çocukluğunu günlükler ve fotoğraflarla kayıt altına almıştır.

Arendt ile evliliği de bu yıllarda biter. ABD'de sürgünde 14 yıl kalacaktır. Burada Adorno, Horkheimer gibi düşünürlerle irtibat halinde olmuş, ancak hiçbir zaman Frankfurt Okulu içerisinde yer almamıştır.

1950'de Avrupa'ya döndükten sonra Viyana'ya yerleşmiş ve akademik kariyer yapmayı seçmiştir. Yazar ve politik aktivist olur ve otuza yakın kitap yayınlar. Yaşamının son dönemlerinde, çalışmaları Theodor Adorno Ödülü (1983) ve akademik düzyazı için Sigmund-Freud Ödülü (1992) dahil olmak üzere bir dizi ödülle onurlandırılmıştır. Anders kimi ödülleri politik görüşlerine ters düştüğü gerekçesiyle kabul etmemiştir.

Kendisini etkileyen düşünürler kadar, kendisinden etkilenen de birçok düşünür olmuştur. Örneğin sosyolog Zygmunt Bauman, son yıllarda modernite, kötülük ve küreselleşme üzerine yazılarında Anders'in felsefesine sıklıkla atıfta bulunan düşünürlerden biridir. Bauman, Küresel Çağda Sosyal Eşitsizlik (2011) adlı kitabında, Modernite ve Holocaust'u yazarken Anders'in vardığı sonuçlara maruz kalmadığı için derin bir üzüntü duyduğunu yazmıştır.

ANDERS'İN MARJİNALLEŞMESİ

Anders'in Viyana'da yaşadığı yıllarda Viyana entelektüel bir ilgi merkezi olmaktan uzaktaydı. Komünist Doğu ile Kapitalist Batı arasındaki güç mücadelesinin tam kalbinde yer alan Berlin ve Paris, hem politik hem sosyo-kültürel anlamda Avrupa'nın merkez başkentleri haline gelmişti. O zamanlar, *'Viyana Paris değildi ve Anders, Sartre değildi.'* Onun sesi, Fransız çağdaşları kadar gür duyulmadı…

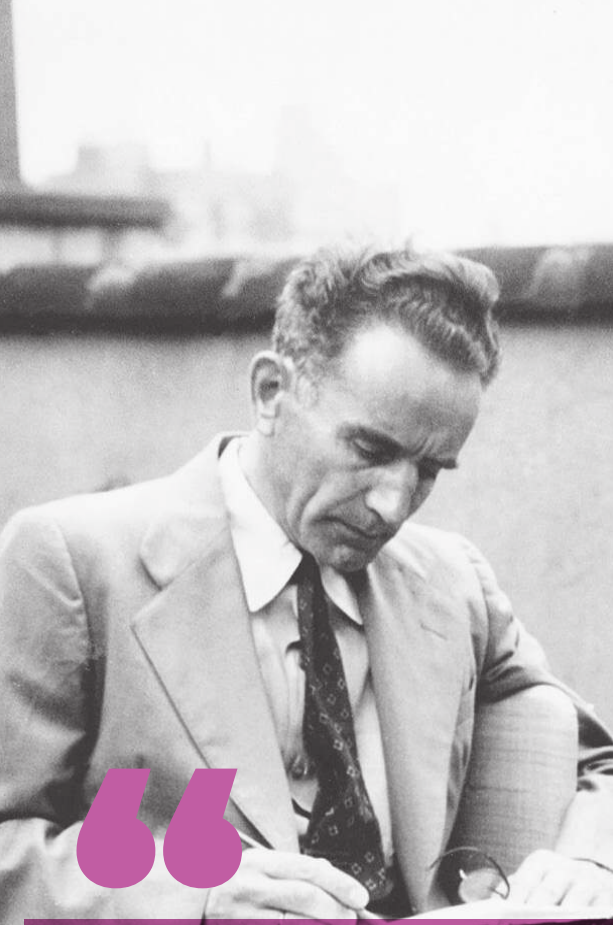
> Kimilerince ailesinin kendisini bir denek gibi kullanmasına tepki olarak soyadını değiştirdiği söylense de Anders bu iddiaları hiçbir zaman kabul etmemiştir.

Bununla birlikte, Anders'in Anglosakson entelijansından dışlanmasında mekânın yanı sıra başka faktörler de rol oynamıştır. Marjinalleştirilmesinin nedeni sadece bir yazım stili veya fiziki koşullar meselesi değil, aynı zamanda dil, konum ve tarihsel bağlam meselesidir. Auschwitz'i Hiroşima'nın yanına yerleştiren, ikisini eşdeğer tutan ve Batı'da totalitarizmin işaretlerini tespit eden yazılarıyla çemberin dışında kalacağının sinyallerini en başından beri vermekteydi.

Bilindiği gibi, Nazilere karşı kazanılan zafer, Hiroşima ve Nagazaki'ye atom bombası atılması, Dresden'in bombalanması gibi tartışmalı eylemleri gölgede bıraktı. Savaş sonrası oluşan politik ortamda, bu hamleler istisnai ve kimi yerde olumlu bakış açılarıyla değerlendirildi ve neredeyse kimse hatalı bulunmadı. ABD hiç suçlanmadı ve Washington'un atom bombası kullanımının sorumluluğunu kabul etmesi beklenmedi.

Bundan farklı bir yaklaşım benimseyen Anders, Amerika'nın Vietnam'daki politikasını her zaman sertçe eleştirdi ve Bertrand Russell ve Jean-Paul Sartre'ın katıldığı Russell Mahkemesinin de bir üyesiydi. ABD'nin savaş suçları ve uluslararası hukuk ihlallerinden ne ölçüde sorumlu tutulabileceğini araştırdı. Arendt ve diğer birçok çağdaşının aksine Anders, Vietnam'daki Amerikan askerlerini İkinci Dünya Savaşı'ndaki Nasyonal Sosyalistlerle eş tutmakta tereddüt etmedi.

Bu gibi radikal bulunan görüşleri nedeniyle Günther Anders'in her zaman çizgi dışında kaldığını/bırakıldığını söyleyebiliriz. Ancak kendisinin de hiçbir zaman çizgi içinde olmak, onaylanmak, tanınmak, akademiye ve çeşitli kurumlarla hemfikir olmak gibi kaygılarının

> Kendisini etkileyen düşünürler kadar, kendisinden etkilenen de birçok düşünür olmuştur. Örneğin sosyolog Zygmunt Bauman, son yıllarda modernite, kötülük ve küreselleşme üzerine yazılarında Anders'in felsefesine sıklıkla atıfta bulunan düşünürlerden biridir.

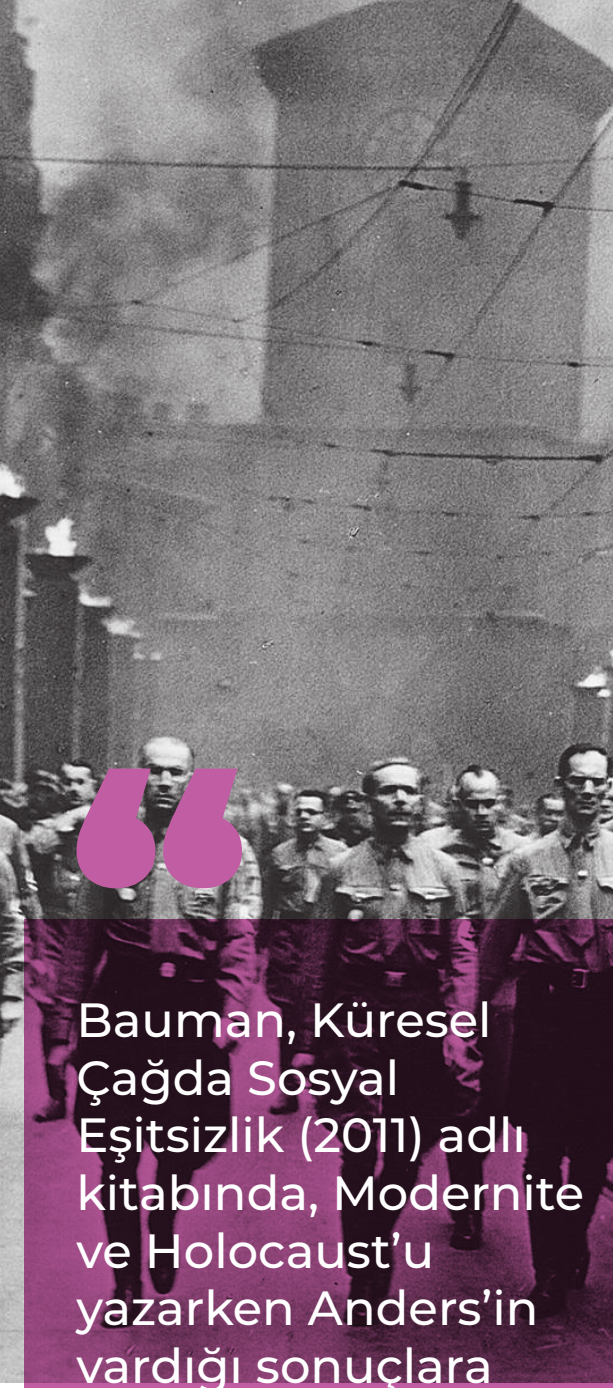
olmadığını da belirtmek gerekir. Bu çizgidışılığı bir mağduriyetten ziyade yazarın kendi seçimi ve dik duruşu olarak okumayı tercih ederim.

HİROŞİMA VE AUSCHWITZ: MAXIMA MORALIA

Adorno, o ünlü sözünde 'Auschwitz'den sonra şiir yazmak barbarlıktır' der. Hiroşima'dan sonra şiir yazılabilmiş olmasından hiçbir zaman bahsedilmez. 1960'ların başında Arendt'in 'kötülüğün sıradanlığı' tanımı zamanın ötesinde ve konunun içeriği ve tazeliği itibariyle hazmedilmesi zor bir noktada idi. Hiroşima'nın önemi ve sonuçlarına ilişkin Anders'in görüşleri de zamanında tıpkı bu şekilde tepkiyle karşılandı.

Anders, insanların kendi yarattıkları makineler ve silahlarla köleleştirilmesine tahammül edemiyordu. Özgür bir yaşam sürmelerini engelleyen bu makinelerin, bir de üstüne onları kitlesel olarak yok edebilmesi gerçeği üzerinde sıkça ve ısrarla durdu. Küreselleşme ve 'akışkan modernite' çağında nükleer ve biyolojik silahlarla ilgili ahlaki ve politik ikilemler bugün hala en sert şekilde devam etmektedir. Hiroşima ve Nagazaki'den beri atom bombasının (neyse ki!) kullanılmamış olması ve bir yerlerde kilit altında tutulması her şeyin yolunda olduğu izlenimini uyandırmamalı.

Anders, kitaptan alıntı ile bu konuya ilişkin şunları yazar: *"Hiroşima ve Auschwitz çağımızın gerçekten en büyük ahlak skandalları oldukları ve önümüze en önemli ahlaki ödevleri koydukları için bu iki temaya ilişkin yazılmış metinlerin üst başlığı şu olmalı: Maxima Moralia."* *(Günlükler, sf.338)*

> Bauman, Küresel Çağda Sosyal Eşitsizlik (2011) adlı kitabında, Modernite ve Holocaust'u yazarken Anders'in vardığı sonuçlara maruz kalmadığı için derin bir üzüntü duyduğunu yazmıştır.

Kitle imha silahlarının, silahlı illegal örgütler veya diktatör devletler tarafından her an kullanılma ihtimali ve büyük bir krizin patlak verme olasılığı günümüzün teknolojik dünyasında artık daha da yakın. Günther Anders, insanlığın yirmi birinci yüzyıldaki istikrarsız konumunu ve teknolojik köleliğini bu çerçeveden öngörmüş ve yıllar öncesinden eleştirmiştir.

'UMUTSUZSAM BANA NE! DEĞİLMİŞİM GİBİ DEVAM!'

Günther Anders'in pesimist ve aynı zamanda ateist olduğunu söyleyebiliriz. Nietzsche'nin "Tanrı öldü ve biz onu öldürdük" ifadesini kabul etmekle kalmamış, aynı zamanda hümanizmin öldüğüne ve hatta ölüm kamplarında ve atom bombalarıyla katledildiğine inanmıştır. Savaş sonrası dönemde Auschwitz'den sonra filozoflar, bilim insanları ve din adamları özgürlüğü, hümanizmi ve dini inancı yeniden inşa etmek için topluma durmadan umut pompalamaya çalışırken Batı'da sığınacak ahlaki bir vicdan arayan birçok kişiyi teşvik ve teselli etmeye çalışanların arasında Anders yoktu. Anders tüm bunların antiteziydi.

Hayali bir diktatörlük kurgusu ile yarattığı Molusya ülkesini anlattığı Molusya Katakombu kitabında şöyle yazar; *''Ne umut edin, ne yakarın. Yalnızca eyleyin. Umut eden, meseleyi hep başkalarına ya da hasmına havale eder. Yakarmaksa tapmaktır."*

Günther Anders'in herkesin harcı olmayan ve kimilerince eleştirilen esprili, muzip, karamizahvari bir dili var. Yazım dilinin yer yer eklektik olduğunu söyleyebiliriz.

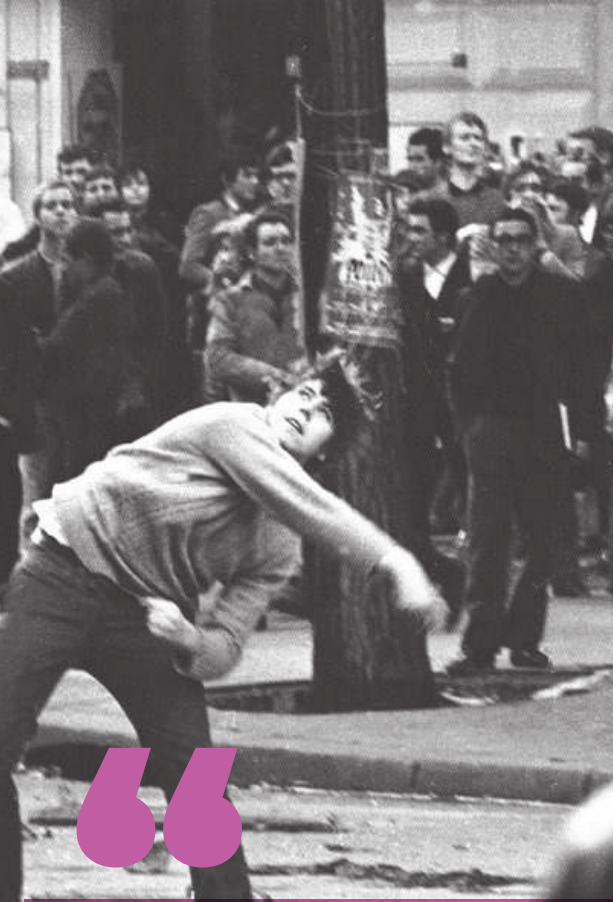
> Anders'in Anglosakson entelijansından dışlanmasında mekânın yanı sıra başka faktörler de rol oynamıştır. Marjinalleştirilmesinin nedeni sadece bir yazım stili veya fiziki koşullar meselesi değil, aynı zamanda dil, konum ve tarihsel bağlam meselesidir

Anders, sürgün döneminin ürünü olan bu Günlükler kitabının 'süregelen yıkımı açığa çıkaran mikroskop' olduğunu belirterek bunların, biyografik veya tarihsel kayıtlar olarak değil, günümüze eleştirel bakış açıları getiren bir araç olarak okunması gerektiğini aktarıyor.

Kitabın önsözünden alıntıyla: *"Bu günlerde statükonun çetin cevizliğini, insanoğlunun akıl almaz körlüğünü, etimolojisini gözden kaçırmadığı ve hiç sevmediği 'düzen' sözcüğünün yaşama nasıl musallat olduğunu bilerek -gemileri kalkış limanında yakanlardan da hazzetmez- bu durumla da kendi haliyle de hiç ilgilenmeden dünya ahvaline kafa tutarak yazmış yaşamış bir düşünürün dildeki hınzırlığına eşlik eden yalın düstur hemen her sayfada hissedilir: "Umutsuzsam bana ne! Değilmişim gibi devam!"*

Sürgünden sonra Avrupa'ya döndüğünde, 1936'da giderken bıraktığı dünya yerinde değildi. 1950'ye gelindiğinde, Avrupa ve ikiye bölünen Almanya hızla toparlanırken, savaşın bıraktığı maddi ve manevi kalıntılar ile yalnızca tüketim yoluyla baş eden bir toplum buldu karşısında.

Dolayısıyla Anders'in bu tarihten sonraki çalışmaları yalnızca teknolojik değişimin insan üzerindeki etkisine değil, aynı zamanda bunun bir çeşit kültürel amnezi şeklinde vuku bulmasına da dikkat çeker nitelikte. Anders, totaliter güç yapılarını korunurken ve yeniden üretilirken geçmişle hesaplaşılmadan, içi boş tüketimci yaşam tarzlarına olan geçişi 'yıkımın yıkımı' olarak adlandırıyor.

> Anders, Auschwitz'i Hiroşima'nın yanına yerleştiren, ikisini eşdeğer tutan ve Batı'da totalitarizmin işaretlerini tespit eden yazılarıyla çemberin dışında kalacağının sinyallerini en başından beri vermekteydi...

Günther Anders, 'Günlükler' kitabında ve sonrasında, bu konjonktürde okunması gereken 'günümüz dünyamızın devam eden yıkımı' dediği şeyi açığa çıkarmaya ve bununla yüzleşmeye çalışmaktadır.

ANDERS'TEN BUGÜN NE ÖĞRENEBİLİRİZ?

Günther Anders, yaşamı ve ölümünden sonraki birkaç yıl boyunca, kısmen nükleer silahsızlanma hareketine katılımından ve desteklerinden dolayı, bir filozof ve bir düşünürden ziyade bir aktivist ve bir ideolog olarak değerlendirilmiştir. Onun düşüncelerinin yeniden incelenmesi ve güncel bir bakış açısı ile okunması, bugünün dünyasında felsefe, sosyoloji ve güncel politika çalışmalarına birçok açıdan katkıda bulunabilir.

Nükleer silahların, silahlı illegal örgütlerin eline düşme riskinin olduğu, insansız hava araçlarının insanları öldürdüğü, bilgisayarların, akıllı telefonların, internet ve sosyal medyanın her kesime nüfuz ettiği bir çağda yaşamın ve insanların ürettikleri teknolojiye ne ölçüde bağımlı olduklarını ve bağımlı hale geldiklerini gösteren Anders'in felsefesinden halen çok şey öğrenilebilir.

Kurmaca dedektifi Ricardo Piglia

Ricardo Piglia’nın kitabı ‘Kurmaca ve Eleştiri’, DeliDolu Yayınları tarafından yayımlandı. Piglia, kitapta, hem okuduğu metinlerin hem de kendi kitaplarının eleştirmeni olarak çıkıyor karşımıza.

ali bulunmaz

Yazmayı ve okumayı birbiriyle ilintili eylemler olarak tanımlayan Piglia, Türkçeye de çevrilen ‘Son Okur’da, metinleri incelemeye başlayanların, ‘yazarın satırlarını çarpıtan, kötü okuyan ve karmaşık algılayan kişi’ olduğunu; böyle bir hakkı bulunduğunu söyler.

Kurmaca ve Eleştiri, Ricardo Piglia, Çev: Murat Tanakol, 168 syf., DeliDolu Yayınları, 2021.

Okumanın, yorumlamanın, yazmanın ve eleştirinin, bir formülü ve tekniği yok. Bütün bunlara ilişkin yazarların, eleştirmenlerin ve düşünürlerin bireysel deneyimleri ve onları aktarma süreçleri var. Yazar ve eleştirmen Ricardo Piglia, tam olarak buna atıf yapan makaleler ve kitaplar kaleme almış bir isim.

Yazmayı ve okumayı birbiriyle ilintili eylemler olarak tanımlayan Piglia, Türkçeye de çevrilen ‘Son Okur’da (Çeviren: Pınar Savaş, Delidolu Yayınları, 2018), metinleri incelemeye başlayanların, “yazarın satırlarını çarpıtan, kötü okuyan ve karmaşık algılayan kişi” olduğunu; böyle bir hakkı bulunduğunu söylemişti. Başka bir deyişle okurun, kitabı yeniden yazan kişi olduğunu anlatmaya çalışıyordu Piglia.

Kurmacayı analiz eden, parçalarına ayırıp yeniden birleştiren okur, anlam inşasına bir şifre çözücü ve yorumcu olarak katılıyor Piglia’ya göre. Bu noktada okuduklarını yaşayanlar, yaşamı okuyanlar, hatalı okuyanlar, okumanın okumasını yapanlar ve çarpıttıkları gerçeklikten hareketle yeni hakikatler yaratanlar buluşuyor.

Piglia, okurun bu eylemine kafa yorarken metne de odaklanıyor. ‘Kurmaca ve Eleştiri’de yazar, gerçek ile kurmacanın hangi noktalarda bir araya geldiğini, hemen her şeyin nasıl kurmacaya dönüştürülebildiğini, bir metnin kurmaca hâline gelmesini sağlayan koşulları ve kurmaca-sanat bağlantısını tartışıp dedektifliğe soyunuyor.

‘BULANIK ALAN’DAKİ YAZAR VE OKUR

Piglia, okurun metni istediği gibi yorumlama hakkı olduğunu savunurken yazarın da onu arzu ettiği gibi kaleme alma özgürlüğü bulunduğunu hatırlatıyor her şeyden önce. Kurma-

> Kurmacayı analiz eden, parçalarına ayırıp yeni den birleştiren okur, anlam inşasına bir şifre çözücü ve yorumcu olarak katılıyor Piglia'ya göre.

cayı günlük olaylar, kişinin başından geçenler ya da psikanaliz belirleyebilir. Piglia, gerçek ile kurmacanın kesişimine "bulanık alan" diyor ve burada çalışmaktan neden keyif aldığını anlatıyor: "Gerçekle kurmacanın kesiştiği bulanık alanda çalışmak ilgimi çekiyor. Çünkü her şeyden önce kurmacanın, örneğin bir bilim gibi sınırları belirlenmiş kendine özgü bir alanı yok. Her şey kurmacaya dönüştürülebilir. Kurmaca, inanç üzerine çalışır ve bu anlamda ideolojiyi, gerçekliğin bilinen tüm modellerini ve elbette bir metni, gerçek ya da kurmaca hâline getiren temel unsurları içinde barındırır. Gerçeklik her zaman kurmacayla örülü hâldedir."

Piglia, kurmacanın yaratılışı ve okunuşu üzerine düşünürken okuma ve yazmaya dair eleştirilere de imza atıyor. Bir noktadan sonra bu, eleştirinin eleştirisine dönüşüyor. "Yazar, bir bakıma edebiyatın ne olduğunu anlamak için yazar" cümlesi, söz konusu eleştiriyi perçinliyor; okuma ve yazmanın bir tür eleştiri hâline geldiğini anımsatıyor.

Piglia, bu eylemlerin ışığında, eleştiriyi otobiyografinin modern biçimlerinden biri diye niteliyor: "İnsan, okudukları hakkında yorum yazabileceğine inandığında, aslında kendi yaşam birikimini ortaya koyar (...) Eleştirmen de aslında metni okurken kendi yaşamını irdeleyip yeni bir kalıba döken ve onu yeniden yaratandır. Eleştiri, otobiyografinin post-Freudyen bir biçimidir. İdeolojik, teorik, politik, kültürel bir otobiyografi…"

Piglia'nın 'Son Okur'da uzun uzun anlattığı "çoklu okuma"nın bir örneğine, 'Kurmaca ve Eleştiri'de de rastlıyoruz. Eleştiri ve yorumlama bağlamında kurmacanın, hem oluşturulması hem de okunmasının edebiyatla sınırlanmama-

Piglia, okurun eylemine kafa yorarken metne de odaklanıyor. ‘Kurmaca ve Eleştiri’de yazar, gerçek ile kurmacanın hangi noktalarda bir araya geldiğini, hemen her şeyin nasıl kurmacaya dönüştürülebildiğini, bir metnin kurmaca hâline gelmesini sağlayan koşulları ve kurmaca-sanat bağlantısını tartışıp dedektifliğe soyunuyor.

sı; işin içine psikolojinin, sinema ve diğer sanat dallarının girmesi gerektiğini hatırlatan yazar, hitap edilen ve metinle karşılaşan kitlenin de bu noktada önemli olduğunu söyleyip pazara dair bir eleştiriye yöneliyor: “Homojen bir okur kitlesi olabileceği düşüncesi tabii ki bir yanılsamadır. Ben farklı farklı okur kitleleri olduğunu, bazen ilgi alanları ekseninde yollarının kesiştiğini düşünüyorum. Ama pazar, bu farklı okur kitlelerini, bu çeşitliliği tektipleştirmeye çalışıyor. Giderek yoğunlaşan (...) çoksatan bombardımanı, bu tektipleştirmenin ana unsuru hâline geldi.”

‘DEĞERLİ ELEŞTİRİ’NİN İZİNDE

Piglia, ‘Kurmaca ve Eleştiri’de yazar-okur bağını inceliyor. Metni kurgulayan yazar ile onu okuyup yorumlayan ve ardından eleştiriye girişen ciddi okur ilintisine yoğunlaşan Piglia; metnin, yazarın ve okurun biçimlenme sürecini tarihsel örnekler eşliğinde çözümlüyor. Bir diğer deyişle yazarın okurluğunu, okurun eleştirmenliğini; edebiyatı hayata taşıyan yazarı, hayatı edebiyata katan okuru anlatırken, “edebiyat, hayatın üzerini çizenlerin varlığını mümkün kılan yerdir” diyor. Tam da buradan ve kendi romanlarından hareketle Piglia, kurmacanın inşasına, oluşturulan karakterlerin politik yönlerine, roman ve ütopya bağlantısına, kendi kitaplarının kültürel ve siyasi arka planına dair açıklamalar yapıyor. Bu arada Piglia’nın Borges, Cortázar, Kafka, Poe, Gide, Faulkner, Brecht, Joyce vd. yazarlarla ilgili yorumları da çıkıyor karşımıza.

Piglia, bu yorumları yaparken yanıtını aradığı “Bir yazar, edebiyatın üretim koşullarını zihninde nasıl biçimlendirir?” sorusu ışığında, tekrar kurmaca ve gerçeklik bağlantısına ilişkin kalem oynatıyor: “Edebiyat, gerçekliğin yıkın-

> Piglia, kurmacanın yaratılışı ve okunuşu üze rine düşünürken okuma ve yazmaya dair eleş tirilere de imza atıyor. Bir noktadan sonra bu, eleştirinin eleştirisine dönüşüyor.

tıları üzerine inşa edilir. Edebiyattaki kentler var olsa da çoktan yerle bir olmuştur. Hepsi de Odysseus'un İthaka adası gibi kaybolmuş ama gerçek yerlerdir. Bu yüzden insan, okuduğu bir yeri dolaştığı zaman, ancak küçük ipuçları bulabilir. Edebiyatta bu ipuçları müthiş gizemli görünür."

Piglia, edebiyatla sınırlı kalmayan, toplumsal işlevleri, dili ve insan ilişkilerini kapsayan "değerli eleştiri"nin izini sürüyor, okur ve yazarken hep bunu göz önünde bulundurduğunu belirtiyor.

Piglia, 'Kurmaca ve Eleştiri'de, hem okuduğu metinlerin ve yazarların hem de kendi kitaplarının eleştirmeni olarak çıkıyor karşımıza. Okuma ve yazma deneyimlerinin yanı sıra kurmacayı oluşturan koşulların, ruh hâllerinin ve toplumsal-kültürel ortamların yorumculuğuna soyunan yazar, okurun içindeki eleştirmeni ortaya çıkarırken edebiyat eserlerindeki nüktelerin ve ironilerin gerçeklikle bağlantılarını çözümleyen bir araştırmacıya dönüşüyor; anlatı sanatının inceliklerini, kendi penceresinden bakarak sorular ve sorunlardan hareketle yorumlamayı deniyor.

Vakıf serisi: Bir imparatorluğun çöküş hikâyesi

Asimov birbirinden değerli kitaplar yazmış olsa da, aralarından bazıları okurlarınca ayrı bir yere kondu. Bunların başında Robot serisi, Galaktik İmparatorluk serisi ve Vakıf serisi gelmektedir.

okan çil

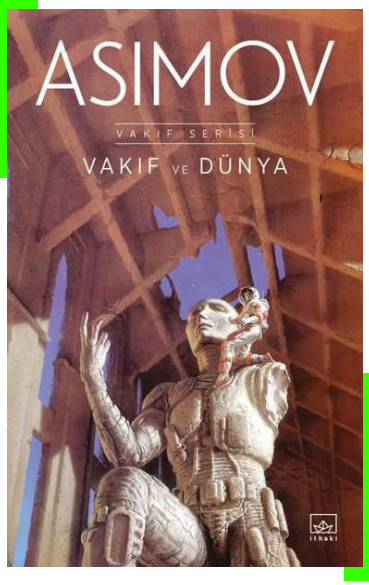
> Asimov'un uzay gemileriyle, dolayısıyla bilim kurguyla ilk tanışması Brooklyn'de, babasının şekerci dükkânında oldu.

1920'de, Sovyetler Birliği'nde doğan Isaac Asimov, şüphesiz ki bilim kurgu edebiyatının en bilinen isimlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Yetmiş iki yıllık hayatında beş yüzden fazla kitap yazmak gibi eşine az rastlanır bir üretkenliğe sahip olması bir yana, onu okurlarının gözünde sarsılmaz bir yere yerleştiren asıl şey, kitaplarındaki ustalıklı kurgu ve bitmek bilmeyen heyecan dalgasıdır.

Ekim Devrimi'nin ardından ailesi Amerika'ya yerleşince Asimov'un yetiştiği atmosfer ve kültür de tamamen değişti. Okuma yazmayı çok küçük yaşlarda öğrendiği ve daha o yaşlarda bile asosyal bir yapıya sahip olduğu için kitaplarla iç içe büyümeye başladı.

Uzay gemileriyle, dolayısıyla bilim kurguyla ilk tanışması Brooklyn'de, babasının şekerci dükkânında oldu. Amazing Stories adlı dergide okudukları onun hayatla kurduğu ilişkiyi değiştirdiği gibi, uzayı ve farklı evrenleri düşünmesine, onlar üzerine hayal kurmaya başlamasına da sebep oldu.

Başarılı bir eğitim hayatı geçirdiği için genç yaşında Colombia Üniversitesi'ne kaydolan Asimov, çeşitli öyküler karalamaya çoktan başlamıştı. II. Dünya Savaşı'nda kimyager olarak görev yaptıktan sonra üniversiteye geri döndü ve hayatını öğretmen olarak sürdürmeye karar verdi ancak bu iş onun sadece hafta sonları yazmasına izin verdiği için Asimov içten içe sıkılıyordu ve nihayet kararlı davranarak istifa etti, böylece bütün ömrünü yazmaya vakfetti.

Vakıf ve Dünya - Vakıf Serisi, Isaac Asimov, Çevirmen: Ulaş Apak, 592 syf., İthaki Yayınları, 2021.

Başarılı bir eğitim hayatı geçirdiği için genç ya- şında Colombia Üniversitesi'ne kaydolan Asi- mov, çeşitli öyküler karalamaya çoktan başla- mıştı. II. Dünya Savaşı'nda kimyager olarak görev yaptıktan sonra üniversiteye geri döndü ve hayatını öğretmen olarak sürdürmeye karar verdi ancak bu iş onun sadece hafta sonları yaz- masına izin verdiği için Asimov içten içe sıkılı- yordu ve nihayet kararlı davranarak istifa etti, böylece bütün ömrünü yazmaya vakfetti.

YETMİŞ İKİ YIL VE BEŞ YÜZDEN FAZLA KİTAP

Asimov'un yazdıkları sadece kendi evrenine değil, dünya bilim kurgusuna da ciddi anlamda yön verdi. Bunun en büyük örneği sanıyorum robot yasasıdır. Asimov'un ortaya koyduğu bu yasalar öylesine benimsendi, öylesine normal- leşti ki, günümüzde dahi yazılan/çekilen/çizi- len pek çok bilim kurgu hikâyesi bu ön kabulle ortaya çıktı.

Bu kurallar şunlardı:

• Bir robot bir insana fiziksel olarak zarar vere- mez, zarar gelmesine müsaade etmez.

• Birinci kuralla çelişmediği sürece robotlar in- sanların komutlarına uymakla yükümlüdür.

• Birinci ve ikinci kuralla çelişmediği sürece bir robot kendine zarar veremez.

Pek tabii Asimov'un herkesi kendi etrafın- da toplamasının en önemli sebeplerinden biri üretkenliğiydi. Hem bir bilim insanı hem bir bilim kurgu yazarı olduğu ve beş yüzden fazla kitap yazdığı için önemli bir çıta olarak kabul ediliyordu. Üstüne üstlük kitaplarının pek çok dile çevrilmesi ve uzun zaman çoksatanlar lis- tesinde yer alması bu çıtayı hayli yükseltiyordu.

Yine bazı arkadaşları ona takılmadan edemiyor ve "Kendi kitaplarını okusa yazmaya zamanı kal- maz" diyorlardı. Ortalamaya vurduğumuzda ayda bir kitap yazan Asimov ise bu ve benzeri eleştirile- re bir röportajında şu şekilde cevap veriyordu.

> Asimov'un herkesi kendi etrafında toplamasının en önemli sebeplerinden biri üretkenliğiydi. Hem bir bilim insanı hem bir bilim kurgu yazarı olduğu ve beş yüzden fazla kitap yazdığı için önemli bir çıta olarak kabul ediliyordu.

"Aslında şöyle ki, yazmazken mutlu olamıyorum. Bu, zamanımı hoş bir şekilde geçirmemin düşünebildiğim tek, neredeyse tek yolu ve doğal olarak daktilo beni hep çekiyor. Yazmadığım gün benim için kayıptır."

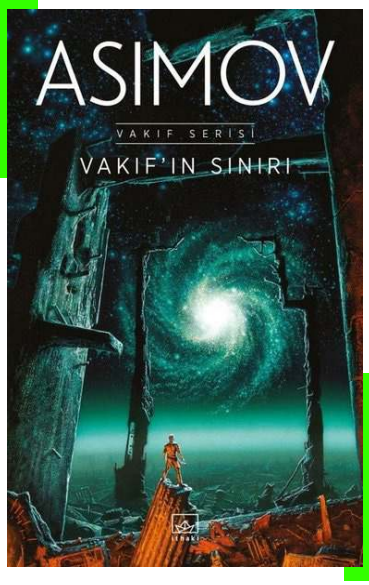
Bilim kurgu onun için sadece bir edebi tür değil, bir yaşam biçimiydi; insanları anlamak, toplumların yükselişini ve çöküşünü tariflemek için bir yoldu. Tam da bu yoldan giderek oluşturulan bilim kurgu eserleriyse, onun fikrince, zamana ve kültüre göre çeşitli farklılıklar göstermekteydi ve bu da dönemin ruhunu ve toplumsal zihniyeti kavramak için önemli bir etkendi.

"1848 yılında Edgar Allan Poe, 1000 yıl gelecekte, 2848 yılında geçen bir hikâye yazdı. İçerisinde saatte 100 mil hızla giden balonlarla yapılan transatlantik yolculuklar vardı. Başka bir değişle onun zamanında balonlar vardı ve onun gelecek vizyonu hızlı balonlardı. Eğer bir Yeni Gine yerlisi gelecekteki kıtalar arası bir iletişimi düşleseydi çok yüksek sesli davullar düşünürdü. Gerçek geleceğini hayal etmek cidden zor."

ROBOT, GALAKTİK İMPARATORLUK VE VAKIF SERİLERİ

Asimov birbirinden değerli kitaplar yazmış olsa da, aralarından bazıları, özellikle seri biçimindeki kitapları okurlarınca daha çok sevilip ayrı bir yere kondu. Bunların başında Robot serisi, Galaktik İmparatorluk serisi ve Vakıf serisi gelmektedir.

Bu seriler her ne kadar birbirinden farklı görülse ve farklı şekillerde okunsa da, aslında bir bütünlük arz etmektedir. Özellikle Asimov'un 1980'den sonra yazdığı kitapları düşünürsek bu üç evren hepten iç içe geçmeye başlar.

Vakıfın Sınırı - Vakıf Serisi, Isaac Asimov, Çevirmen: Ertuğrul Bilal, 512 syf., İthaki Yayınları, 2021.

“

Bilim kurgu Asimov için sadece bir edebi tür değil, bir yaşam biçimiydi; insanları anlamak, toplumların yükselişini ve çöküşünü tariflemek için bir yoldu.

Bu üç evreninin temeli kabul edilen Robot serisi dört kitaptan oluşmaktadır. (Bazı Asimov hayranları, Ben Robot'u da içlerine koyar.)

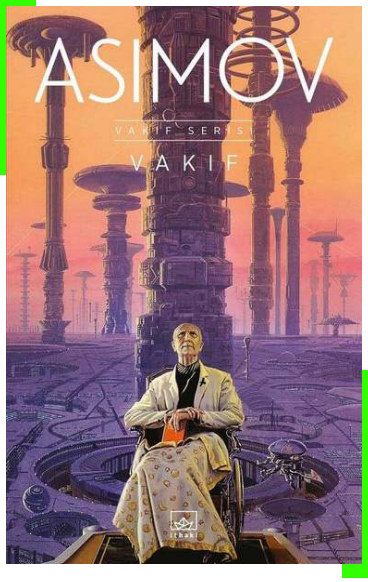
- Ölü Gezegen, Altın Kitap, Çev: Gönül Suveren, 1984 (Okat ve Baskan yayınevleri tarafından Çelik Mağaralar adıyla da basıldı. Çev: Reha Pınar, 1971.)
- Güneşin Tanrıları, Altın Kitap, Çev: Hikmet Niven, 1984
- Şafağın Robotları, Altın Kitap, Çev: Gönül Suveren, 1984
- Kurtarıcı, Altın Kitap, Çev: Gönül Suveren, 1985

Dedektif Elijah Baley ve onun robot ortağı R. Daneel Olivaw'ın farklı gezegenlerdeki polisiye maceralarından oluşan Robot serisi, bilim kurguyla polisiyeyi buluşturan önemli örneklerden biridir. Seri sadece yüksek tempolu, heyecanı yüksek bir macera sunmakla kalmaz, aynı zamanda yarattığı gezegenleri ve toplumları, onların kültürlerini ve ahlak anlayışlarını da yansıtma noktasında da oldukça başarılıdır.

Robot serisinin ardından gelen Galaktik İmparatorluk'sa üç kitaptan oluşmaktadır. Aslında bu üçlemenin Robot ve Vakıf serisiyle doğrudan bir bağlantısı bulunmaz ama olayların aynı evrende geçmesi ve bu evrendeki değişim ve gelişimlerin daha iyi anlaşılabilmesi için Galaktik İmparatorluk üçlemesine de bakmakta fayda var. (Zamansal olarak değerlendirince Robot serisiyle Vakıf serisinin arasında okunmalıdır.)

Bu serinin kitapları şunlardır:

> Asimov birbirinden değerli kitaplar yazmış olsa da, aralarından bazıları, özellikle seri biçimindeki kitapları okurlarınca daha çok sevilip ayrı bir yere kondu. Bunların başında Robot serisi, Galaktik İmparatorluk serisi ve Vakıf serisi gelmektedir.

Vakıf - Vakıf Serisi, Isaac Asimov, Çevirmen: Kemal Baran Özbek, 512 syf., İthaki Yayınları, 2017.

- Toz Gibi Yıldızlar, İthaki Yayınları, Çev: M. İhsan Tatari, 2018
- Uzay Akımları, İthaki Yayınları, Çev: M. İhsan Tatari, 2019
- Gökteki Çakıl Taşı, İthaki Yayınları, Çev: M. İhsan Tatari, 2019

1950'li yıllarda yazılan seri, farklı zamanlarda geçen farklı olayları anlatması sebebiyle de önemli bir yerde durur ve okurları Vakıf serisine iyiden iyiye hazırlar.

Edward Gibbon'ın yazdığı, Asım Baltacıgil'in çevirdiği ve İndie Kitap etiketiyle raflarda bulunan Roma İmparatorluğu'nun Gerileyiş ve Çöküş Tarihi adlı sekiz ciltlik seriden ilhamla yazılan Vakıf serisinin kitapları şunlardır.

- Vakıf, İthaki Yayınları, Çev: Kemal Baran Özbek, 2017
- Vakıf ve İmparatorluk, İthaki Yayınları, Sönmez Güven, 2018
- İkinci Vakıf, İthaki Yayınları, Çev: Çiğdem Şafak, 2018
- Vakıf'ın Sınırı, İthaki Yayınları, Çev: Ertuğrul Bilal, 2021
- Vakıf ve Dünya, İthaki Yayınları, Çev: Ulaş Apak, 2021
- Vakıf Kurulurken, İthaki Yayınları, Çev: Ertuğrul Bilal, 2006
- Vakıf İleri, İthaki Yayınları, Çev: Ertuğrul Bilal, 2006

“Bilim kurgunun bizi çeken yanı, toplumların değişeceği varsayımı” olduğunu söyleyen Asimov’un evrenine girmek biraz sabır istese de, daktilo başında galaksiler arasında yolculuk ettiği halde, gerçekte uçağa binmekten bile korkan bir yazar olarak okurlarına bunun karşılığını fazlasıyla verir.

Belirtmekte fayda var; Vakıf serisi, sıralama yönünden en çok tartışma götüren kitaplardan biridir. Yukarıdaki sıralama, serinin Asimov tarafından yazılmasına göredir. Aşağıdaki sıralamaysa Vakıf serisinin zamansal olarak sıralanmış halidir.

- Vakıf Kurulurken
- Vakıf İleri
- Vakıf
- Vakıf ve İmparatorluk
- İkinci Vakıf
- Vakıf’ın Sınırı
- Vakıf ve Dünya

Serinin kaba konusuna bakalım;

Bir sürü gezegene hâkimiyet kurmuş, büyük bir yönetim olan Galaktik İmparatorluk bir çöküşün eşiğine gelmiştir. Bütün düzen, kültür ve bununla paralel şekilde işleyen bütün bir yapı karanlığa gömülmek üzeredir. Tabii bunu ilk fark eden psikotarih biliminin kurucusu olan Hari Seldon’dır. Seldon bu öngörüye sahip olmakla birlikte, çözüm için de kafa patlatmaya başlar şöyle bir çıkar yol bulur. Merkeze oldukça uzak olan ve yetersiz kaynakları bulunduğundan pek kimsenin gelmediği bir gezegene, Terminius’a bir Vakıf kurma kararı alır. Buraya galaksinin en dâhi insanlarını toplayıp, bütün bilgileri koruma altına almak adına da bir ansiklopedi hazırlamak ister. Bu sayede, belki de binlerce yıl sürebilecek karanlık dönemin ardından, yeniden ayağa kalkmak kolay olacaktır. Seldon bu motivasyonla yola çıksa da karşılaştığı şeyler bütün planları altüst eder.

FOUNDATION

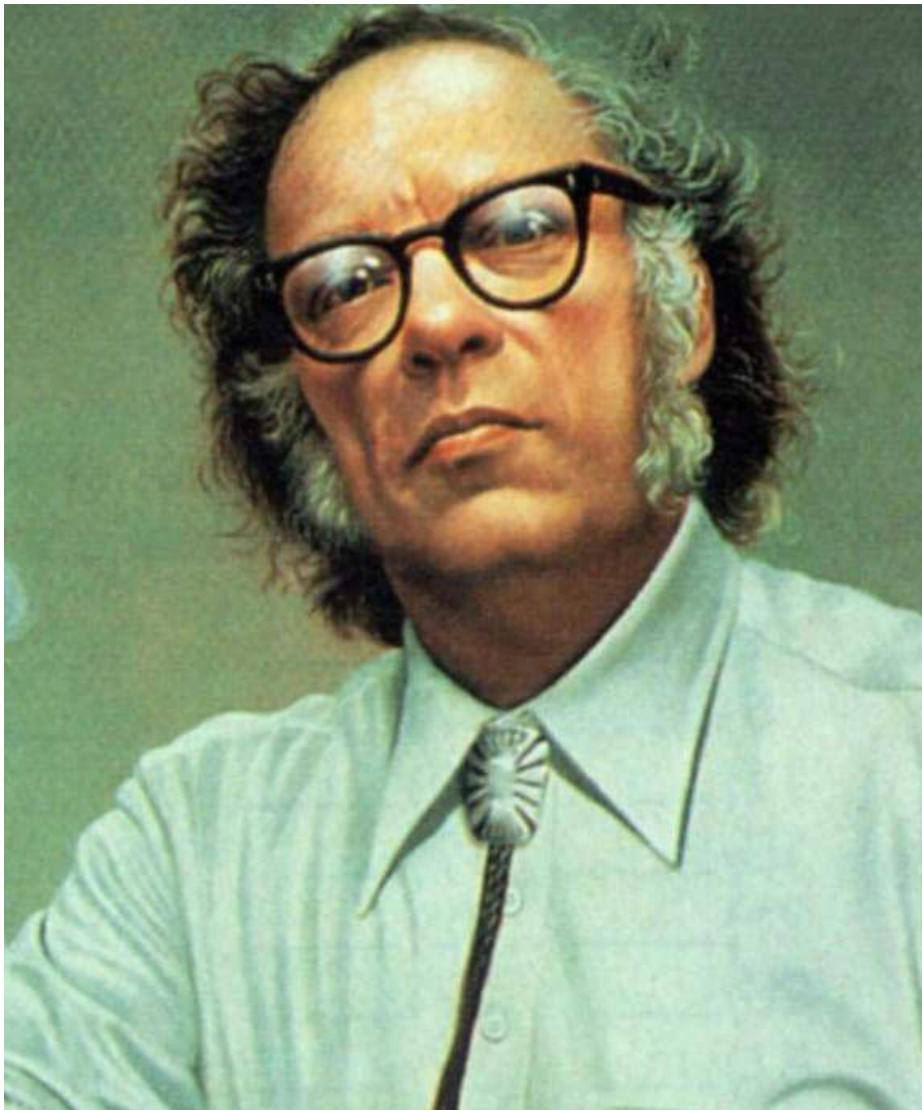
1951’de yazılan ilk kitaptan (Vakıf), 1993’te yazılan son kitaba (Vakıf İleri) kadar uzun ve heyecan dolu bir seri olan Vakıf serisinin Apple TV+ tarafından diziye uyarlandığını da söylemek gerek. Foundation’ın yayın tarihi henüz netleşmemiş olsa da, bu sonbaharda yayına başlayacağı söylentileri vardır.

“Bilim kurgunun bizi çeken yanı, toplumların değişeceği varsayımı” olduğunu söyleyen Asimov’un evrenine girmek biraz sabır istese de, daktilo başında galaksiler arasında yolculuk ettiği halde, gerçekte uçağa binmekten bile korkan bir yazar olan Asimov, okurlarına bunun karşılığını fazlasıyla verir.

1951’de yazılan ilk kitaptan (Vakıf), 1993’te yazılan son kitaba (Vakıf İleri) kadar uzun ve heyecan dolu bir seri olan Vakıf serisinin Apple TV+ tarafından diziye uyarlandığını da söylemek gerek.

İkinci Vakıf-Vakıf Serisi, Isaac Asimov, Çevirmen: Çiğdem Şafak, 512 syf., İthaki Yayınları, 2018.

Utku Yıldırım: İnceliğe sıkı sıkı sarılan insanlar var

Utku Yıldırım'ın ilk romanı 'Kusursuz Bir Mesafe', Dedalus Yayınları tarafından yayımlandı. "Benim derdim insanı anlamaktı" diyen Yıldırım'la 'Kusursuz Bir Mesafe'yi konuştuk.

baran güzel

Utku Yıldırım bu kez bir romanla, ‘Kusursuz Bir Mesafe’yle çıkıyor karşımıza.

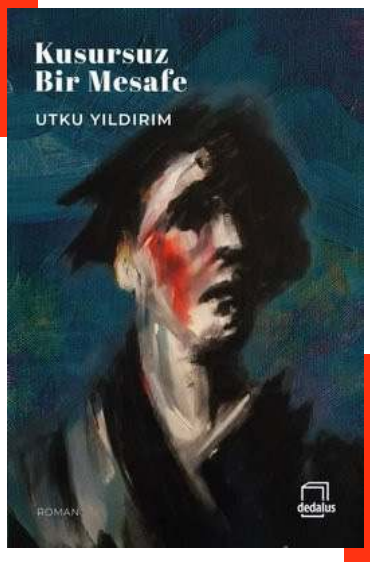
İlk kitabı ‘Asker Daha Fazla Elliot Smith Dinlemek İstemiyor’ ile edebiyat dünyasına öykülerle giriş yapan Utku Yıldırım bu kez bir romanla, ‘Kusursuz Bir Mesafe’yle çıkıyor karşımıza. Yeni kitabında uyumsuz bir çiftin, tepetaklak olan evliliklerini anlatıyor Yıldırım. Anlardan ve fragmanlardan yararlanarak, biçimi de kusursuz bir mesafeye dönüştürüyor.

Utku Yıldırım’la ilk romanı ‘Kusursuz Bir Mesafe’ hakkında konuştuk.

‘DERDİM, İNSANI ANLAMAKTI’

Kitabın yazım süreciyle başlayalım; ‘Kusursuz Bir Mesafe’ nasıl bir derdin ürünü? Romanınızın yazım sürecine dair bizimle paylaşmak istediğiniz bir şeyler var mı?

Y kuşağının ilişkileri bağlamında değerlendirilebilir, aile mitinin çöküşü olarak görülebilir, bireycilik açısından eleştirilebilir, nereye çekerseniz oraya gelir. Benim derdim insanı anlamaktı. İkili, üçlü ilişkideki insan nedir, nerelerde bulunur? Görülüyor ki çağ hızlı, insan da ayak uyduruyor buna, sürükleniyor. Nereye, başkalarına. Bunu Ali Teoman pek güzel söyler, “Aşk yaşama çok uçuk”. Postmodern bakış yerleşik kanıları ortadan kaldırdı, yerine kendi uçuculuğundan başka bir şey koymadı, derdim biraz da bu. Sunulan dünyanın ötesini arayış. Yazarken bunları biliyordum ama metni bu temel üzerine yerleştirmeyi düşünmemiştim. Belli bir planla başlamadım, biteceği yeri de bilmiyordum ki bitmiş sayılmaz, anlatının ortalarında sonundan ötesini aktaran parçalar var, yarım. Bu dünya çok hoşuma gittiği için Ufuk’u daha anlatırım ben ama Derin’le işim bitti, mesafenin kusursuzluğu aşılamamasıysa Derin aşıldı.

Kusursuz Bir Mesafe,
Utku Yıldırım, 164 syf.,
Dedalus Yayınları, 2021.

> Utku Yıldırım, anlardan ve fragmanlardan yararlanarak, biçimi de kusursuz bir mesafeye dönüştürüyor.

‘Kusursuz Bir Mesafe’, Derin ile Ufuk’un ilişkisini farklı safhalarla, farklı açmazlarla, zamanı ve mekânı bulanıklaştırarak anlatıyor. Ufuk sanki kaybedeceğini bilerek giriyor bu yola. Biteceği belli bir ilişkiye başlamak günümüzün en yaygın tercihlerinden biri sanıyorum. Bu durumu, kişisel olanla toplumsal olan ilişkisi üzerinden nasıl değerlendirirsiniz?

İlişkinin başlangıcı saçma, bitişi daha da saçma, arada nişan, evlilik, eşyalar, arabalar, evler, bir sürü şey var, anlamsız. Saçmalıktan kastım şu: Sözlü, yazılı veya örtük anlaşmalar üzerine inşa edilmiş yapılar uzun süredir arıza çıkarıyor, birey üzerinde kurduğu tahakküm büyük problem. Bauman’ın “akışkanlık” kavramıyla birlikte değerlendirince uçtum akıllılık, akar gönüllülük bu duruma tepki olarak bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde ortaya çıkıyor olabilir diye düşünüyorum. Bu durumda ölçeği küçültüp ikili ilişkilerdeki örüntülere bakıyorum. Taraflardan biri dilediği zaman gidebilir veya açık ilişki yaşamak isteyebilir, güzel. Derin’le Ufuk’un problemi anlaşmayı bulandırmaları, tabii ön kabullerin farklılığı da var. Bay Ufuk safça bir adam, uğraşırsa her şeyi başarabileceğini düşünüyor ama içten içe işlerin öyle yürümediğini de biliyor. Bir süre sonra baştan çıkarıyor ve çıkarılıyorlar, ilişkiye nokta konuyor. Klişe bir hikâye, güncellemeye çalıştım.

‘Kusursuz Bir Mesafe’, sadece Derin’le Ufuk arasında değil, aynı zamanda ailelerle, hayallerle, işle, yoldan geçen insanlarla “kendiliğinden” kurulmuş bir işleyişe benziyor. Bunca mesafeye rağmen yaşamak oradan nasıl görünüyor? Ya da şöyle soralım; bu mesafeler nereden sonra yorucu olmaya başlıyor?

> Y kuşağının ilişkileri bağlamında değerlendirilebilir, aile mitinin çöküşü olarak görülebilir, bireycilik açısından eleştirilebilir, nereye çekerseniz oraya gelir. Benim derdim insanı anlamaktı.”

Parçalanmış bir ailede büyümek zor. Ufuk’un sosyal öğrenme yeteneği çocukluktan hasarlı olduğu için dikkati her şeyin üzerinde, doğaçlama yaşıyor, uyarıları dinlemiyor. Başkaları da en az onun kadar hasarlı, niye dinlesin? Yorucu kısım inançları sarsılınca ortaya çıkıyor ama alternatifleri buluyor hemen, acı çektiği yerde durmuyor, başka birine dönüşmüyor, yaşamı üzerinden akıp gidiyor. Durduğu anda yorulacağını, bir şeylerle yüzleşmek zorunda kalacağını biliyor mu? Benim için irkiltici bir manzara bu ama Ufuk için sorun yoksa iyi, ara sıra çekiştirsem de yargılamak haddim değil.

‘YAŞAMI DEĞİL DE YAŞAMIN TEMSİLLERİNİ YAŞIYORUZ’

Sevgi pek çok sanatsal disiplinde, TV’lerde, reklam panolarında ve akla gelen hemen her yerde olumlanan ve sürekli yeniden üretilen plastik bir şey. Kötü olan sevgi mi yoksa sevginin yaşanma biçimi mi? Acı çekmekle sevmek arasındaki o tuhaf, hastalıklı mağara sanıldığı kadar ürkütücü değil sanıyorum.

Mozaik’in “Plastik Aşk”ını hatırladım, çok güzel şarkı. Buna pek çok düşünür değiniyor aslında, yaşamı değil de yaşamın temsillerini yaşıyoruz, müşteriyiz de ürünün en hesaplısını kitaplısını, fiyat/performans açısından en verimlisini seçiyormuşuz gibi. Her şey çok şükür metalaştığı için ilişkilerin getirisi götürüsü, itmesi çekmesi titizlikle belirleniyor, yönetim kuruluna proje sunmaktan farksız. Kodlar çok derinlerdeyse yüzeye çıkması zaman alıyor, zaman aldıkça can yakıyor. Bir açıdan o kadar ürkütücü değil aslında, her şeyin son derece basit ve güzel yaşanabileceğini düşünüyorum ben, umudumu yitirmedim. Etrafıma bakınca gördüğüm karanlıktan korksam da inceliğe sıkı sıkı sarılan insanlar var, çok seviyorum onları. Toplamda altı kişi.

Görülüyor ki çağ hızlı, insan da ayak uyduruyor buna, sürükleniyor. Nereye, başkalarına. Bunu Ali Teoman pek güzel söyler, 'Aşk yaşama çok uçuk'."

Birtakım tekniklere rastlıyoruz, bir yerde patafiziksel ögeler var, başka bir yerde öykü uçları beliriyor. Anlatıyı nasıl genişletiyor bunlar?

Bilinçle, bilişle ilgili. Karakter kendini dünyanın merkezindeymiş gibi duyumsadığı zaman nesneler görünümlerini karaktere göre ayarlar. Bir yere bağlanmayan küçürekleri de Bolaño pek sever. İlk onun metinlerinde görmedim muhtemelen ama esinlendim sanırım, ben de pek severim örüntüden taşan parçaları. Her şeyin hesaplı kitaplı olamayacağını gösterir. Duvardaki silah patlamazsa seyirciler kandırıldıklarını hissederler, hissetsinler. Kurgu bağlamında kusur olarak görülebilir, bana göre kusur değildir, James Wood'dan ilhamla söylüyorum ki yaşamın en yakın benzeridir bu. İnsan nihayetinde irrasyoneldir. Güvenilecek pek bir yanı olmadığı anlaşılan anlatıcı biraz daha kaotiktir, anlatıyı istediği yere çekebilir. Karakterin düşündüğünü düşündüm açıkçası, belki de tam tersi olmuştur. Belki de Bolaño anlattığı her şeyi bağlamayı başarıyordur da ben göremiyorumdur. Bir şey değişmez, yapı tam.

Romanda "an"lardan yararlanıyorsunuz, birbiriyle uyumsuz birçok parçayı bir araya getirip "kusursuz" bir yapı oluşturuyorsunuz. Anlardan oluşan parçacıklı bir roman yazma fikri nasıl şekillendi?

Acının kişisel tarihi biçimlemesi, bölümlemesi, artsürem, eşsürem ve zamanla ilgili diğer meseleler üzerinde düşündüm. Birkaç metinde düşündüğüm şeylerle karşılaştım, epigraf olarak değerlendirdim. Malum biçim pek çok metinde karşımıza çıkar, bence en şahane kullanımı 'Tristram Shandy Beyefendi'nin Hayatı ve Görüşleri'nde, ara ara açıp orasını burasını okumam da ne kadar iyi, yenilikçi bir metin olduğu-

> Sevgi pek çok sanatsal disiplinde, TV'lerde, reklam panolarında ve akla gelen hemen her yerde olumlanan ve sürekli yeniden üretilen plastik bir şey.

nu hatırlarım hep. Vonnegut'un metinleri öyle, Bolaño da dedim ama beni vuran Gospodinov oldu. Metni yazarken bir arkadaşımın önerisiyle okudum, yapmaya çalıştığım şeyin yüz kat, bin kat daha güzeliyle karşılaşınca yazmayı bırakmayı düşünmedim de devam etmemi sağlayacak bir şey bulmam gerekti. Buldum, karakterin bilincinin, travmalarının kişisel anlatıyı, "bizi 'biz' yapan hikâyeleri" parçalama ve dağınık parçaları uç uca ekleme biçimini görmek istedim, görmek istediğimi hatırladım daha doğrusu, en başta niyetim buydu ama 'Hüznün Fiziği' ve 'Doğal Roman' geçici amaç kaybına neden olmuştu, geçti. Uğraştım biraz, tutarlılığı sağlamak için önce kronolojik sıra çıkarma yoluna gitmedim, dağınık parçaların her birini tekrar tekrar inceledim. Açık kalmadı sanırım.

Bölümleri belirten, anlatının içinde karşımıza çıkan şarkılar var. Metinde müziğin işlevi nedir?

Karakterin hissettiklerine eklenebilir. Aşkı üç şarkıya sığdırma fikri hoşuma gitmişti, becerememedim, taştı. Gerçi sonradan tek bir şarkıya indirgedim, Red Hot Chili Peppers'ın "Sick Love"ı cuk oturdu. Bazı şarkılar aşk acısıyla, bazıları günümüzün insanıyla ilgili; aslında sırf şarkı adlarıyla kurulabilecek bir anlatıyı düşünmek de mümkün. Gerçi ben bir yerde işlevin tersini düşündüm, insanlardan birine, "Neden araya dereye şarkı sıkıştırırlar ki?" dedirttim. Yine karakterde bitiyor olay, adam dünyadaki yerini şarkılarla belirleyecek kadar düşkün müziğe, nedeni bu. İç tutarlılıkta, biçemde şarkıların yeri mühim. Sözler, müzik, şarkıya dair her şey karakterin oluşumunda etkin.

Acının kişisel tarihi biçimlemesi, bölümlemesi, artsürem, eşsürem ve zamanla ilgili diğer meseleler üzerinde düşündüm.

İlk kitabınız 'Asker Daha Fazla Elliott Smith Dinlemek İstemiyor' 2018 yılında yayınlanmış. Aradan geçen bu üç yılda kendinize yöneltece-ğiniz eleştiriler var mı?

İlk kitaptan razıyım, yolumu çizdi. Bazı şeyleri farklı biçimde anlatabilirdim ama bunun sonu yok galiba, her şey farklı biçimde anlatılabilir. Bu röportajı okurken bile değiştiriyorum kafamda, acaba öyle değil de şöyle mi söyleseydim? Şiir bi-tirilmez de terk edilirse öykü de terk edilir, be-nim için böyle. O anla ilgili bir şey, o an öyleyse tamamdır.

Ayrıca müzikle uğraştığınızı biliyoruz. Bu alanda neler yapıyorsunuz? Pek çok müzisyen gibi pandemi süreci sizin müziğinizi de etkile-di mi?

Benim yaşam biçimim değişmedi, işim gereği bolca boş vaktim de olunca yazmak istediğim metinlere, şarkılara odaklandım. Birkaç şarkı kaydettik, yeni gruplar keşfettim, dolu dolu geçti pandemi zamanı. Toplama bir albümde çıkacak şarkımızı bekliyoruz, ardından teklilerle devam edeceğiz. Üç albüme yetecek sayıda şarkımız var ama albüm yapmak, sahneye çıkmak gibi kaygı-larımız yok, istediğimiz şeyi istediğimiz biçimde yapıyoruz. İyi böyle. Nick Drake usulü biraz.

Şu sıra yeni bir çalışmanız var mı?

Altıncı dosyayı bitirmeye çalışıyorum, novella. Yazılacak şeyler, okunacak kitaplar, dinlenecek şarkılar var, zaman geçiyor böyle böyle.

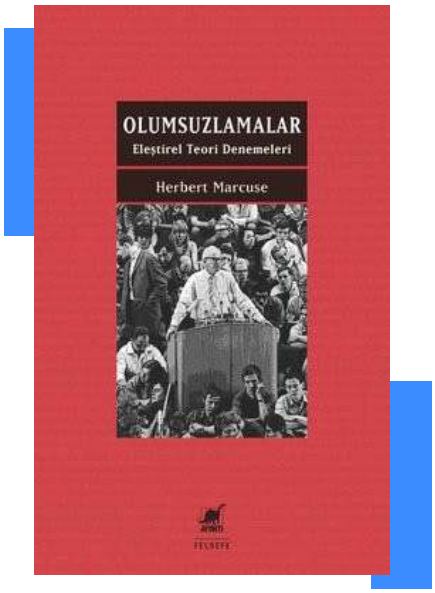
Eylem ve devrim arasındaki diyalektik: Olumsuzlamalar

Herbert Marcuse'nin 'Olumsuzlamalar' çalışması Ayrıntı Yayınları tarafından yayımlandı. Marcuse, kitapta eylem ve devrim arasındaki diyalektik ilişkinin ilk sonuçlarını sunuyor.

özgür emrah gürel

Ayrıntı Yayınları Felsefe Dizisi kapsamında yayımlanan ‘Olumsuzlamalar: Eleştirel Teori Denemeleri’, genel olarak 1930’lu yılların ikinci yarısında New York’taki Toplumsal Araştırmalar Enstitüsü’nde yazılmış makalelerin bir ürünü olarak ortaya çıkar.

Olumsuzlamalar - Eleştirel Teori Denemeleri, Herbert Marcuse, 108 syf., Ayrıntı Yayınları, 2020.

Herbert Marcuse 1960 yılında ‘Akıl ve Devrim’ (1941) adlı çalışması için kaleme aldığı yeni Önsöz’de şu açıklamayı yapar: “İnsan gerçekliğinde tarihsel faktörler ve güçler vardır, bu sebeple asli olumsuzlama sonuçta politik bir olumsuzlamadır.” Marcuse için Hegelci-Marksist bir siyasal analizin devrimci potansiyeli olumsuzlamanın gücünde aranmalıdır. Eleştirel felsefenin kökenleri de yine bu çerçevede düşünülmeli, felsefenin kurucu ve dönüştürücü gücü şayet yeni bir evrensellik iddiasında bulunacaksa, bu asla olumsuzlamanın reddiyesi pahasına yapılmamalıdır. ‘Akıl ve Devrim’, felsefenin her daim eleştirel bir olumsuzlama, yani var olanın eleştirisi ve insanın özgürlük potansiyelini yeniden tanımlayan bir kurucu evrensellik doğrultusunda ilerlemesini önermektedir. Marcuse’ye göre sosyal teori bu bağlam içerisinde aklın iki boyutluluğunu hiç gözden kaçırmadan ilerlemelidir.

Ayrıntı Yayınları Felsefe Dizisi kapsamında yayımlanan ‘Olumsuzlamalar: Eleştirel Teori Denemeleri’, genel olarak 1930’lu yılların ikinci yarısında New York’taki Toplumsal Araştırmalar Enstitüsü’nde yazılmış makalelerin bir ürünü olarak ortaya çıkar. Bu kitapta genç Marcuse’nin sesini duyabilmek için bir fırsat yakalamış durumdayız. Marcuse bu önemli çalışmasında, eylem ve devrim arasındaki diyalektik ilişkinin ilk sonuçlarını toplumsal ve politik gözlemler ışığında sunar. Yazılarda Alman faşizminin ezici bir şekilde ilerlediği bu yıllar bir taraftan totaliter devlet anlayışının sonuçları bakımından irdelenirken, aynı zamanda Schmitt ve Heidegger gibi Nazizm ile hem fikirsel hem de politik iş birliği içerisinde olan düşünürler de arka planda sorgulanmaktadır. Total devlet anlayışı “destansı-milliyetçi bir realizm”i savunurken, liberal politika felsefesini sadece bir dünya görüşü olarak “şeytanlaştır-

> Kitapta genç Marcuse'nin sesini duyabilmek için bir fırsat yakalamış durumdayız. Marcuse bu önemli çalışmasında, eylem ve devrim arasındaki diyalektik ilişkinin ilk sonuçlarını toplumsal ve politik gözlemler ışığında sunar.

maktadır". Halbuki totaliter devlet anlayışının kapitalizmin ileri formlarıyla nasıl bütünleştiği muhafazakâr ve varoluşçu incelemelerde ısrarla görmezden gelinir. Öyleyse, eleştirel felsefenin bu açıdan ilk görevi faşizmin veya total devlet savunusunun neyi gizlediğini tamamıyla ortaya çıkarmak olmalıdır. Total devlet "düşman"ı yok eden bir politik rejim kurarken, her defasında kapitalizmin içsel çelişkileri konusunda sessiz kalmayı tercih eder. Görünüşte liberal bireyciliği eleştiren bu politik proje, total devletin oluşmasıyla beraber kendi "varoluşçu felsefesini de yok etmektedir". Heidegger'in öğrencisi ve söz konusu dönemde bir Schmitt okuyucusu olan Marcuse'nin gözlemlerinde 21. yüzyılın Heidegger-Schmitt hayranlığına ilişkin açık bir yanıt bulmak mümkün gözükmektedir.

Bunun yanı sıra Marcuse, erken dönem yazılarında, Toplumsal Araştırmalar Enstitüsü için merkezi bir öneme sahip "insanın özgürleştirilmesi" projesini somut felsefi öncüller üzerinden geliştirmeye çabalar. Burjuva toplumu ve onun olumlayıcı kültür anlayışının örtmeye/gizlemeye çalıştığı yabancılaşma süreçleri karşısında, "sürekli eleştiriyi" bir olumsuzlama pratiği olarak öneren Marcuse, sonraki çalışmalarına da ışık tutacak bir devrimci yönelimin ilk işaretlerini ortaya koymaktadır. Burjuva toplumu eleştirisini yükselten Marcuse, aynı zamanda Alman idealizminin yapıcı, kurucu ve ilerici felsefi argümanlarının da korunmasını talep eder. Nitekim eleştirel teori için vazgeçilmez bir sosyolog olan Max Weber'in ileri endüstriyel toplumları anlama çabasındaki demokratik eksikliği de kitaba sonradan eklenen bir makalenin merkezi konusu haline gelir.

> Yazılarda Alman faşizminin ezici bir şekilde ilerlediği bu yıllar bir taraftan totaliter devlet anlayışının sonuçları bakımından irdelenirken, aynı zamanda Schmitt ve Heidegger gibi Nazizm ile hem fikirsel hem de politik iş birliği içerisinde olan düşünürler de arka planda sorgulanmaktadır.

Faşizmi yenmeyi başaran ileri-kapitalist devletlerin, toplumsal ve ekonomik ilişkileri yeniden kurmak adına "total bir yönetim" anlayışını liberal bir siyasal rejim içerisinde tercih ediyor olmaları, Marcuse'nin bu çalışmasındaki diğer kritik savlarından biri olarak okunabilir. Nitekim Marcuse için tartışma "özgür dünyanın" faşizmi alt etmesi değil, farklı şekillerde kendine hayat bulan kapitalist üretim ilişkilerinin totaliter-faşist rejimlerden liberal yönetim anlayışına uzanan dönüşümünde gizlidir. Nitekim burjuva dünyası bireyinin, toplumsalın ve kamusallığın dışında sadece tüketim döngülerinin içerisinde var olması hedonist bir kültürün eleştirel ve dönüştürücü gücünü kaybetmesi ile paralel bir şekilde ilerleyecektir. Bu çerçevede 'Olumsuzlamalar' birçok açıdan erken dönem Marx'ın ekonomik ve felsefi yazılarının bir rehabilitasyonu olarak da anlaşılabilir. Nitekim Marcuse açısından liberal-burjuva toplumlarını totaliter rejimlerden ayrıştıran temel gerçeklik, burjuva kültürünün "atomist" bireyleri savunmasındaki hedonist başarısında aranmalıdır. Kültürün bu olumlayıcı tavrı ise insanın toplumsal ve sosyal bir varlık olarak dönüşümünü örter.

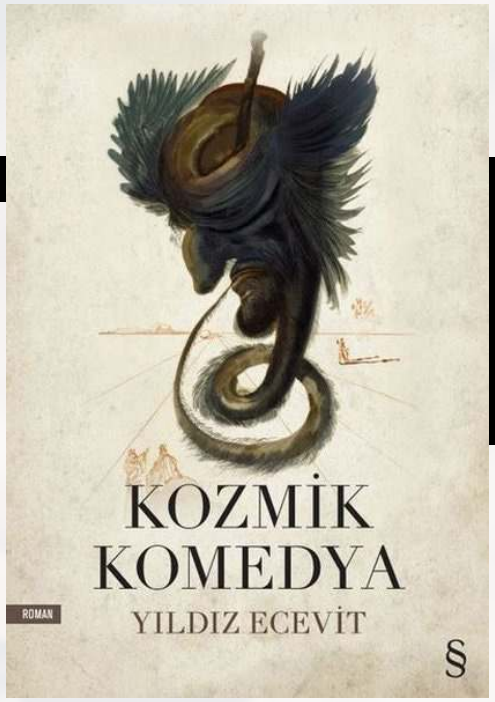
Marcuse, eleştirel teori içerisinde Lukács ve Habermas arasında bir köprü gibidir. Burjuva toplumunun ve modern aklın patolojileri karşısında Lukács gibi evrenselci bir aklı savunup, eleştirinin Hegelci kökenlerini sahiplenirken aynı zamanda devrimci bir yeni bütünsellik arayışından da vazgeçmez. Bu nedenle aslında "olumsuzlama" ancak yeniden bir "kurulma" ile anlamlı bir diyalektik bütünlük oluşturur. Bir başka deyişle, eleştiri ve devrim, kurucu öznelliklerin eylemlerinde bir araya gelecektir. 1923 yılında Lukács, 'Tarih ve Sınıf Bilinci'nde bu birlikteliği devrimci işçi sınıfı bağlamında tanımlarken, 1968'in filozofu olarak Marcuse

Kurtul Gülenç'in yayına hazırladığı bu çalışmanın Türkçede eleştirel teori kanonundaki önemli bir eksikliği kapatacağına inanıyorum. Bu vesileyle metinlerin bütünlüğünü koruyan ve oldukça özenli bir çeviriye imza atan Mehmet Çetin'i, Akın Karaca'yı, Tufan Karaağaç'ı, Hatice Turan'ı, F. Betül Tatlı'yı, Ayşe Öztürk'ü ve Ferda Yıldırım'ı anmadan geçmeyelim.

ileri endüstriyel toplumlarda bu devrimci imkanı yeni toplumsal hareketler içinde arayacaktır. Devrimci gençlik hareketleri merkezinde gelişen bu çok yönlü mücadelenin pasifleşen işçi sınıfını da harekete geçireceğine inanan Marcuse'nin tezlerinin 1980'li ve 1990'lı yıllarda demokratik teorinin en önemli teorisyeni olacak Jürgen Habermas'ı yakından etkilediğini de hatırlamak gerekir. Habermas'ın dile getireceği yurttaşlar cumhuriyetinin demokratik kökleri hem Lukács'ın hem de Marcuse'nin vurguladığı türden bir devrimci öznenin öneminin altını çizer. Açıktır ki Marcuse hem Sovyetlerin metafizik kapanmasında hem de Amerika'nın ideolojik kurgusunda aynı türden bir sorunu tespit eder: Olumsuzlama'nın görmezden gelinmesi.

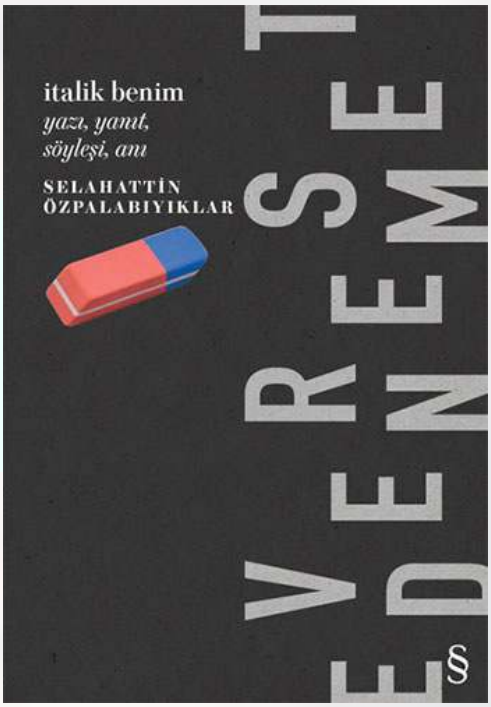
Kurtul Gülenç'in yayına hazırladığı bu çalışmanın Türkçede eleştirel teori kanonundaki önemli bir eksikliği kapatacağına inanıyorum. Bu vesileyle metinlerin bütünlüğünü koruyan ve oldukça özenli bir çeviriye imza atan Mehmet Çetin'i, Akın Karaca'yı, Tufan Karaağaç'ı, Hatice Turan'ı, F. Betül Tatlı'yı, Ayşe Öztürk'ü ve Ferda Yıldırım'ı anmadan geçmeyelim. Son olarak arka kapak yazısında Ali Akay'ın "felsefe okumalarına geri dönüş" olarak tanımladığı bu yeni dönemin oluşmasına katkıda bulunan ve Ayrıntı Yayınları'nın Felsefe Dizisi editörlüğünü yürüten Güçlü Ateşoğlu'nun özel çabasını da görmezden gelmemeliyiz. Bütün dünyada anti-demokratik ve otoriter siyasetlerin yükseldiği böyle bir dönemde eylem ile teori arasındaki ilişkiyi yeniden hatırlatması açısından eleştirel teorinin Türkiye mecrasında giderek artan bir ilgi uyandırması küçük ama ciddiye alınması gereken bir adım olarak anlaşılmalıdır.

YENİ ÇIKANLAR

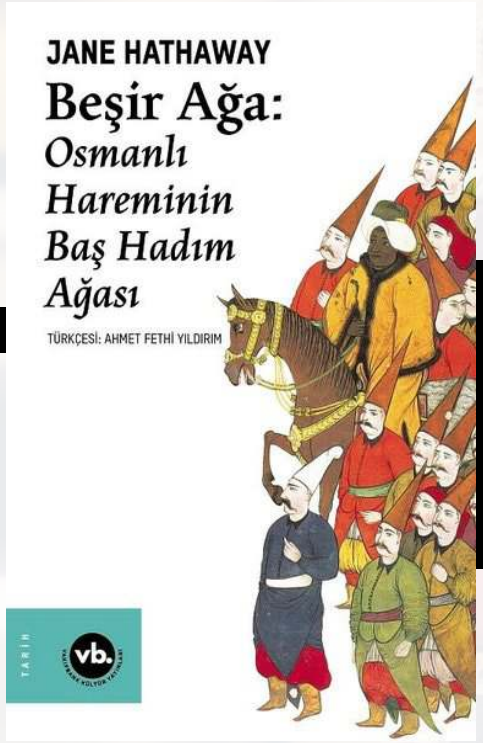
Kozmik Komedya

Yazar: **Yıldız Ecevit**
Yayınevi: **Everest Yayınları**
Sayfa Sayısı: **576**

İtalik Benim

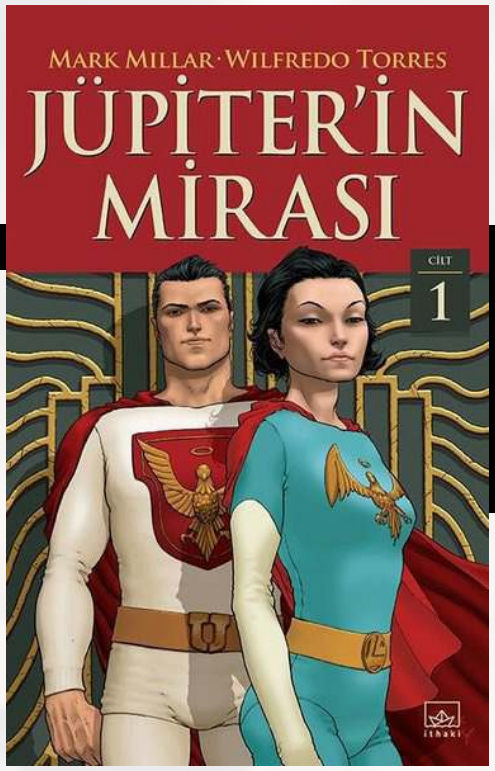
Yazar: **Selahattin Özpalabıyıklar**
Yayınevi: **Everest Yayınları**
Sayfa Sayısı: **368**

Beşir Ağa: Osmanlı Hareminin Baş Hadım Ağası

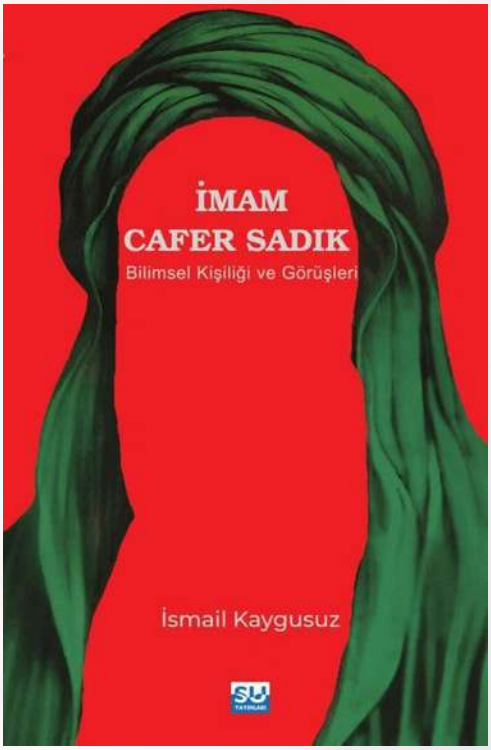
Yazar: **Jane Hathaway**
Çevirmen: **Ahmet Fethi Yıldırım**
Yayınevi: **VakıfBank Kültür Yayınları**
Sayfa Sayısı: **152**

YENİ ÇIKANLAR

Jüpiter'in Mirası

Yazar: **Mark Millar**
Çevirmen: **Ömer Ezer**
Yayınevi: **İthaki Yayınları**
Sayfa Sayısı: **144**

İmam Cafer Sadık: Bilimsel Kişiliği ve Görüşleri

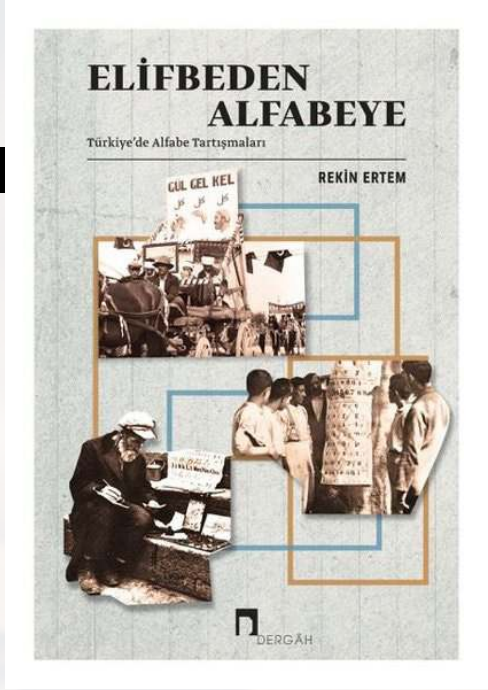
Yazar: **İsmail Kaygusuz**
Yayınevi: **Su Yayınları**
Sayfa Sayısı: **176**

Dilimin Sınırları

Editör: **Eva Meijer**
Çevirmen: **Gül Özlen**
Yayınevi: **Kaplumbaa Yayınları**
Sayfa Sayısı: **96**

YENİ ÇIKANLAR

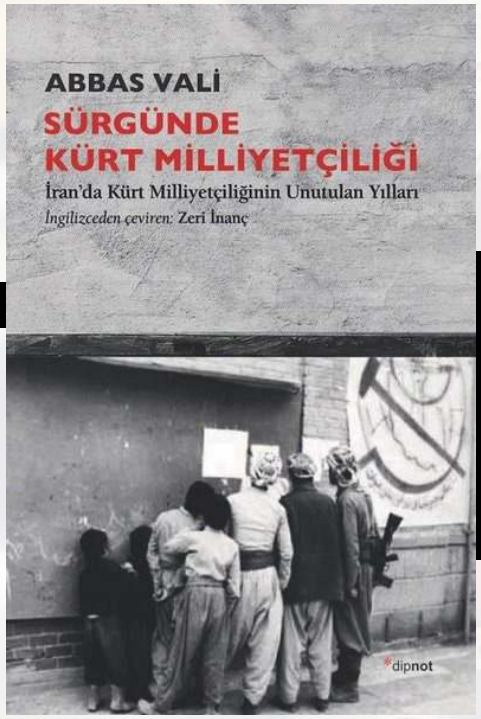
Elifbeden Alfabeye

Yazar: **Rekin Ertem**
Yayınevi: **Dergah Yayınları**
Sayfa Sayısı: **676**

Yatağın Hafızası

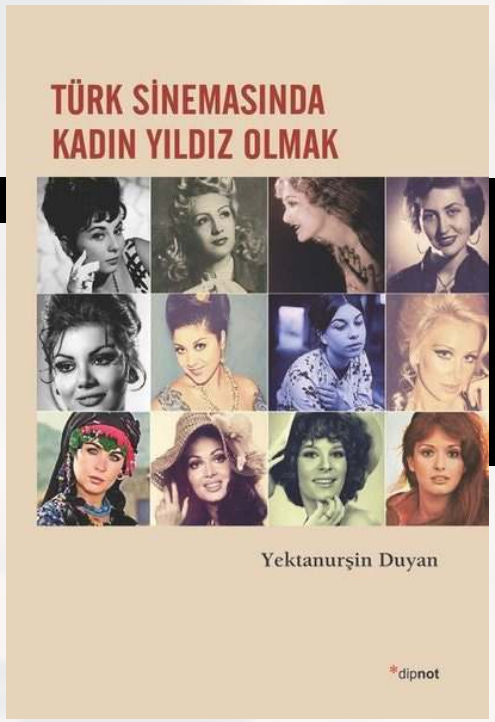
Yazar: **Madara Gruntmane**
Çevirmen: **Efe Duyan**
Yayınevi: **Yitik Ülke Yayınları**
Sayfa Sayısı: **92**

Sürgünde Kürt Milliyetçiliği

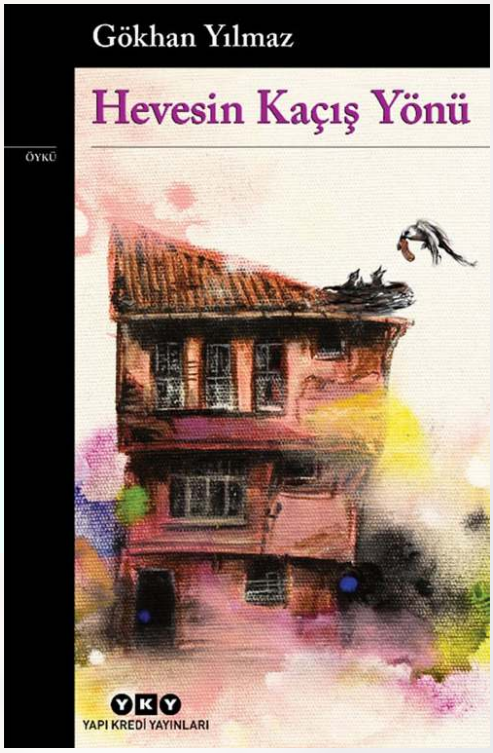
Yazar: **Abbas Vali**
Yayınevi: **Dipnot Yayınları**
Sayfa Sayısı: **320**

YENİ ÇIKANLAR

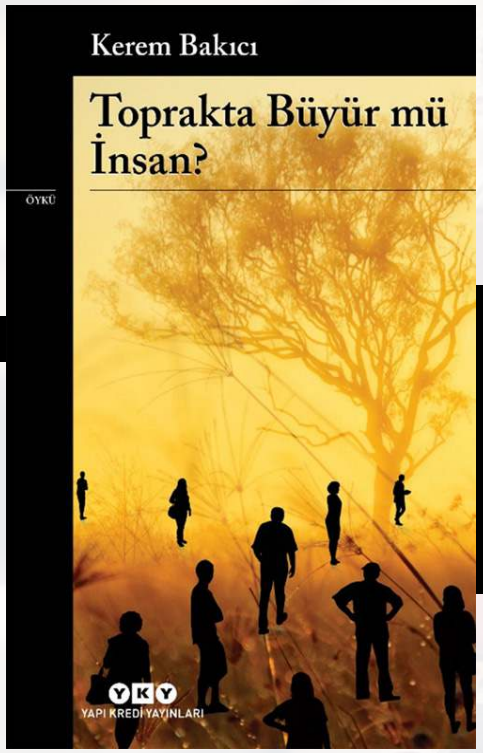
Türk Sinemasında Kadın Yıldız Olmak

Yazar: **Yektanurşin Duyan**
Yayınevi: **Dipnot Yayınları**
Sayfa Sayısı: **320**

Hevesin Kaçış Yönü

Yazar: **Gökhan Yılmaz**
Yayınevi: **Yapı Kredi Yayınları**
Sayfa Sayısı: **88**

Toprakta Büyür mü İnsan?

Yazar: **Kerem Bakıcı**
Yayınevi: **Yapı Kredi Yayınları**
Sayfa Sayısı: **80**

gazete duvar kitaP.

ABDULLAH AREN ÇELİK

“Bir kadının aşkı uğruna, istikbalimi, hayatımı, inançlarımı bir kenara koydum ve bir kez bile pişmanlık duymadım bundan. Bu utanç, bu aşk ve bu inatçı halimle bu çöldeyim ben de. Ariflerden biri, ‘İnsan eksik doğar, eksilerek büyür, ölünce tamamlanır,’ derdi. Eksik doğdum, eksilerek büyüdüm, âşık olunca tamamlandım.”

gazeteduvar gazeteduvarkitap